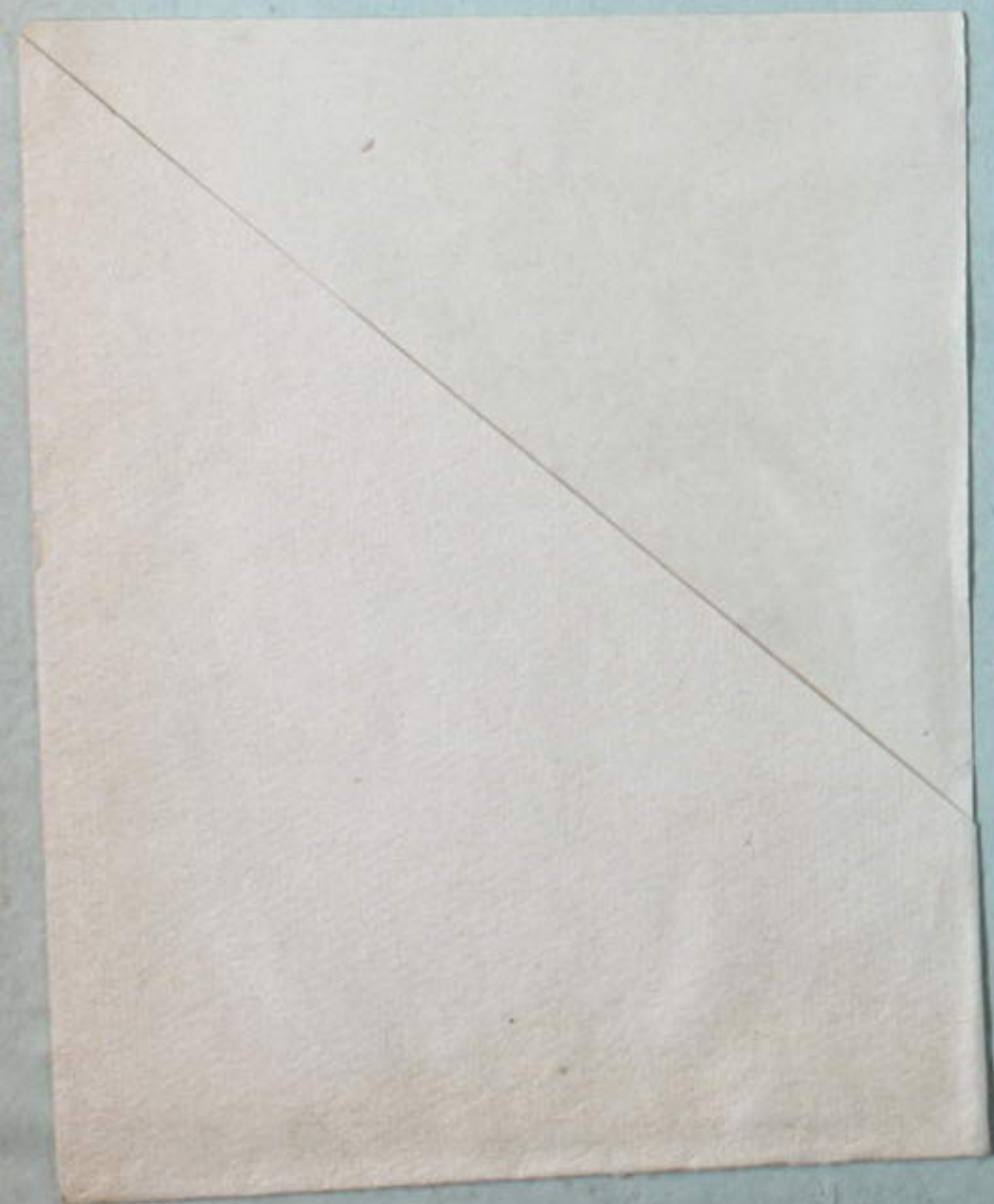

ԽՍՀՄ-ԵՄ ԿՈՄՍՈՒՆԻՏԻՆԻ ԹԻՒՆ 5

84

2

ԲՕԼ ՆԵՐՎԻԷՕ

399

ԾԱՆԻՐ ԶՔԵԶ

(Թատր. 5 արարուածով)

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՎԱՅՐԱՄ ՍԵՒՈՒՆԻ

Տպագր. Ժ. ՆԵՐՍԷՍ

ՓԱՐԻՋ

1927

Է. Մ. Տիմ

ԲՕԼ ՆԵՐՎԻԷՕ

84
2-56

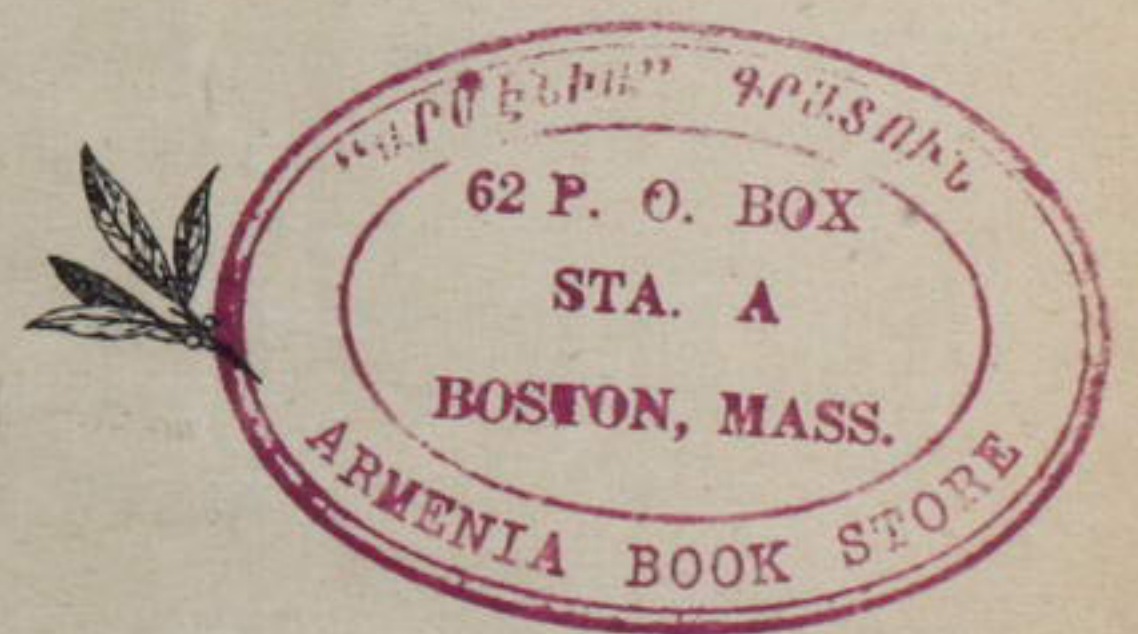
Գիտեալի արարչի արարչ

ԾԱՆԻՐ ԶՔԵԶ

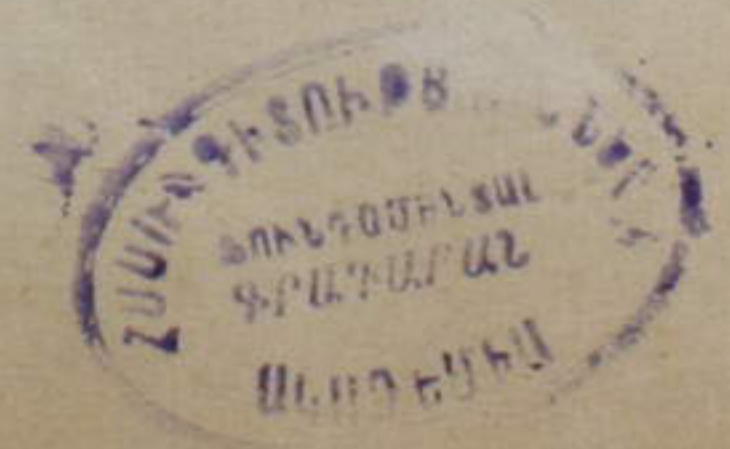
(Թատր. 5 արարուածով)

ԹԱՐԳՄԱՆԵՅ
ՎԱՅՐԱՍ ՍԵՒՈՒՆԻ

1497
A 21474

Տպագր. Ժ. ՆԵՐՍԷՍ
ՓԵՐԻՉ
1927

Զօրավար տը Սիպէրան

Տօնսիէն

Ժան տը Սիպէրան

Բավայ

Քլարիս տը Սիպէրան

Աննա Տօնսիէն

Սպասաւոր մը

Տեսարանը տեղի կ'ունենայ գիւղը
Այժմէական

ԱՌԱՋԻՆ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

Պզտիկ զղեակի մը մէջ՝ հիւրասրահ մը: Խորը երկու պատուհաններ եւ ապակեղուռ մը ուրիշ դարաստան մը կը տեսնուի: Չախ կողմը՝ ներքնոցի մը վրայ նայող զուգաթեւ դուռ մը, եւ ուրիշ մը, աջ կողմը հիւրասրահի մը վրայ բացուող: Չախ կողմը՝ հսկայ գրասեղան մը: Աջ կողմը պզտիկ սեղան մը՝ սիրուն կաղամարով մը: Կահակալները ծաղկամաններով: Արձանիկներ: Աթոռներ՝ ներդաշնակօրէն զետեղուած: Վառարանը՝ երկրորդ գիծին վրայ է եւ անկիւնը կը կազմէ, աջ կողմը:

ՏԵՍՏԱՐԱՆ. Ա.

Քլարիս՝ եւ ապա Բավայ

(Վարագոյրը բացուելուն, Քլարիս կը գրէ, աջ կողմը զետեղուած պզտիկ սեղանին առջեւ նստած: Բավայ՝ ներս կը մտնէ: Նախ կը վարանի. . . Քլարիս կը նշմարէ զինքը):

Քլարիս.— Ի՛նչ. . . Դժուր էք, Բավայ՝: Ամուսինս ալ, հիմա, քաղաք իջաւ. . . Շատ պիտի զայրանայ ձեզ հոն չգտնելով:

Բավայ.— Զօրավարը չէր հրամայած ինծի որ իր տրամադրութեան տակ ըլլամ այսօր:

Քլարիս.— . . . Այնպէս որ դուք ալ ուշ արթնցաք, այս առաւօտ, չէ՞. . .

Բավայ.— Ո՛ր, Տիկին: Տունէն չէ որ կուգամ: Կանուխէն դուրս ելեր էի: Աստանդական, թափառեցայ ասդին անդին: Որոշեր էի, ասուն վերադառնալէ առաջ, անգամ մը, հոս հանդիպիլ:

Քլարիս.— Ո՛ր հովն է որ, այս ժամուս, ձեզի հոս կը բերէ:

Բավայ.— (Քիչ մը տատանւելով) Պարզապէս ձեզի յանձնելու համար սա՛ զիրքը որուն մասին, եթէ չէք մոռցած, վերջերս խօսեցայ ձեզ: (Գիտի՞ր անոր կը յանձնէ):

Քլարիս.— Ի՛նչ տարօրինակ մտածում. . . Պատշա՞տի միջոցի իսկ ասոր վրայ խորհի՛ր. . .

Բավայ.— Բեռը ծանր չէր կշռեր:

Քլարիս.— Այս օրերս մէկը պիտի զրկէի զայն բերել տալու համար: Բավայ՝. . . անիկա՛ պատրուակ մը ծառայած է ձեզի: Ուրիշ նպատակ մը ունիք, դուք, չէ՞. . .

Բավայ.— Աչքերով՝ այնպէս մը կը բնէք զիս, որ, հաւատալիք, Տիկին, ով որ ալ ըլլայ կը շուարի:

Քլարիս.— Ճիշդ է: Դուք, հիմա, շուտաւ լինելով մը ունիք: Եւ ես կը գուշակեմ թէ ինչ բանի համար հոս եկած էք, այսօր:

Բաժայ.— Ճշմարիտ. . .

Քլարիս.— Որովհետեւ ձեր խիղճը հանդարտ չէ:

Բաժայ.— Ձհակցայ: Բարի եղէք, Տիկին, պարզօրէն բացատրել:

Քլարիս.— Սիրո՛վ: Ահա՛. երէկ իրիկուն, երբ զօրավարը սա՛ թուղթի սեղանին շուրջը նստած էր, և երբ դուք, այո՛, դուք, Աննային և ինծի հետ մնացեր էիք, զօրավարը ետ դառնալով, յանդիմանեց ձեզ: Նիւթը՝ աննշան էր, և այդ յանդիմանութեան շեշտը, սովորական խոստութենէն զատ, հեռու էր այլանդակ ըլլալէ: Բողոքի, ըմբոստացումի ակնարկ մը նետեցիք միայն, բայց անիկա այնքանի սուր և այնքանի թըշնամական էր որ ապշեցայ. . . Եւ դուք ապշիւս լաւ նշմարեցիք: Այս բոլորէն ես այն եզրակացութեան կը յանգիմ որ ձեր նպատակը, այս առաւօտ, փարատել է շուտով երէկ իրիկուն ձեր իմ վրաս ձգած գէշ տպաւորութիւնը:

Բաժայ.— Ընդունինք թէ այդ ըլլայ նպատակս: Եւ ինծի համար շատ թանկարժէք է, հաւատացէք՝, ձեր ներողամտութիւնը վայելել մանաւանդ այն պարագաներուն մէջ ուր պարսաւանքի կ'ենթարկուիմ. . .

Քլարիս.— (Բարեւասցակաւօրէն) Իմ ուզածս ալ ուրիշ բան չէ, բայց եթէ, ամէն անգամուն ալ կրկին ձեր միջոցով, փարատել այն ստուերները զորս դուք, կարծես, ձեռքով կը տեղաւորէք գլխուս մէջ: Գիտէք շարունակ տարակուսանքի մէջ եմ ձեր անձին մասին:

Բաժայ.— (Վեհերոս) Ուրիշ ատեն. . . Ուրիշ ատեն. . . կը խոստանամ այդ մանրամասնութիւններուն մէջ մտնել:

Քլարիս.— Բաժայ՛, ինչո՞ւ այդպէս կը վարուիք ամուսնոյս հանդէպ: Ձէ որ շատ բաներ կը պարտիք անոր: Անիկա է որ ձեր զարգացումին հոգը ստանձնած է:

Բաժայ.— Կը նշմարեմ թէ իմ պատմութեանս վրայ մակեր-ւութային տուեալներ միայն ունիք:

Քլարիս.— Ձօրավարը պատմած է ինծի թէ հարիւրապետ եղած ժամանակը, իրեն ինկեր է հրամայել ամբողջ ջոկատ մը, զսպելու համար կարգ մը խռովութիւններ մանաւանդ այն երկրին մէջ ուր դուք աշխարհ եկեր էք: Ձեր հայրը, լսածիս նայելով, ուսուցիչ մըն է եղեր, մարդասէր մը, որ ուզեր է պատուար կանգնիլ խռովութեան և զինեալ ուժին միջև. . .

Բաժայ.— Այո՛: Անիկա շատ անգամ բանտարկուեր էր իբրեւ

յեղափոխական: Ձեր իսկ պատմած իրադարձութիւններուն միջամտելով, անիկա սպաննուեցաւ անցափակի մը վրայ, և գնդակին ո՞ր բանականեղիէն նետուած ըլլալը հաստատուած չէ մինչև այսօր: Այդ շրջանին՝ ես տակաւին երեք տարեկան էի: Ձիս ծնելէն անմիջապէս վերջ, մայրս մեռած էր արդէն. . . Երիտասարդ հարիւրապետին կինը պղտիկ մանչ մը ունէր, Ժան տը Սիպէրան, որ այսօր ձեր խորթ դաւակն է: Այդ կինը այնքան կը պաշտէր իր դաւակը, որ ծայր աստիճան յուզուեցաւ լսելով թէ ուրիշ տղեկ մը, հազիւ իրենինէն քանի մը ամուս մեծ, անտուն և անտէր մնացեր էր այդ դէպքերուն բերումով, դէպքեր, ուր իր ամուսինը բաւական մեծ դեր մը խաղացեր էր: Անիկա՛ իմ մէջս տեսաւ, ըմբոստի մը, ապրտամբի մը հունտը, ապագայ աւազակ մը, զոր կարելի էր, թիրեւս, բարեփոխել իր փափաքին համաձայն: Որոշեց ուրեմն զիս մեծցնել: Եւ Պ. տը Սիպէրան վեհանձնութիւնը ունեցաւ այդ բանն իրեն թոյլատրել: Ես՝ շատ ուշ հասկցայ ուրկէ գալս, և շատ ուշ հասկցայ նաև թէ ինչպիսի խառնակ արիւն կար մէջս: Այո՛, ես այդ բոլորը շատ ուշ հասկցայ, այն առտեն միայն երբ արդէն ես ինքզինքիս ստեղծեր էի ընկերային այնպիսի դիրք մը, որուն համար ծնած չէի, շատ հաւանաբար: Տիկին տը Սիպէրան զիս մտոցուցեր էր այնպիսի ասպարէզի մը մէջ, որուն ընտրութիւնը շատ բնական էր իրեն և իր մտածելակերպին համար: Երբ այդ մեծարելի կինը մեռաւ, ես, իր գաւկին պէս, փոխ տեղակալ մըն էի: Կրնամ ըսել որ ինծի չափ ո՛չ մէկը լացաւ անոր վրայ: Իր գերեզմանին վրայ, ես՝ լքուած, մոռցուած շունի մը պէս, անմեկնելիօրէն տառապեցայ:

Քլարիս.— Շատ հասկնալի է որ ամուսնոյս հանդէպ եռոյնքան անձնուէր զգացումներ չունիք. . . :

Բաժայ.— Անարդար մը չեմ ուզեր ըլլալ, բայց պէտք չէ մոռնամ ըսելու թէ, զօրավարը, ինծի հանդէպ բարի եղած չըլլալուն հակառակ, ճշմարտապէս չարասիրտ մըն ալ չէ եղած բնաւ:

Քլարիս.— Իսկ ես զարմանալի կը գտնեմ որ այդ հոգատարութեան մէջ, երկու ամուսիններէն իւրաքանչիւրին ինկած բաժինը այդքան զիւրութեամբ և այդքան որոշապէս կը սահմանէք:

Բաժայ.— Երկար ատեն, այդ բանին նկատմամբ, յայտնատեսութիւններով միայն օրօրուեցայ: Բայց զօրավարը, անձամբ հաստատեց այդ յայտնատեսութիւնները, երբ՝ օր մը՝ զայրացած էր ինծի դէմ:

Քլարիս.— Պատճառը ի՞նչ էր:

Բաժայ.— Մասնաւոր շուարում մը պիտի ունենամ այստեղ. . . ձեր հարցումին պատասխանելու համար:

Քլարիս.— Ներեցէ՛ք ուրեմն, եթէ անխորհուրդ էր հարցումս:

Բավայ.— Քաւ լիցի. . . և յետոյ. . . Տիկի՛ն, ձեզի պէս կնոջ մը հետ, բացարձակ համարձակութիւնը՝ յարգանքի շատ աւելի մեծ հաւաստիք մըն է՝ քան քաղաքավարական որոշ արտայայտութիւնները: Այդ բանը պատահեցաւ, ասկէ հինգ տարի առաջ, երբ զօրավարը կրկին ամուսնացաւ. . .

Քլարիս.— Իմ ամուսնութեանս միջոցին, չէ՞:

Բավայ.— Այդ պահուն՝ տաղտկալի հաստատամտութիւնով մը ես կը խորհէի թէ առաջին Տիկին տը Սիպէրանը մէկն էր այն կիներէն զորս կարելի չէ փոխել: Գաղափարս չյայտնեցի թէ, բայց հարսնիքին ներկայ գտնուելու փափաքէս ետ կեցայ: Զօրավարը բացատրութիւն պահանջեց և այդ վիճաբանութեան միջոցին էր որ, անիկա, արհամարհանքով, ամէն տեսակ երախտադիտութենէ զերծ ըլլալս յայտնեց, աւելցնելով միանգամայն, թէ, ինք, անձնապէս, ինձմով երբէք չէր ուզած զբաղիլ: Ատիկա, իսկ և իսկ ձգմարտութիւնն էր:

Քլարիս.— Ի՞նչպէս եղաւ՝ որ այն ատեն ձեր երկուքին միջև վերջնական և վճռական պաղուծիւն մը առաջ չեկաւ. . .

Բավայ.— Պատկառելի մեռեալին զաւակն էր, Ժան տը Սիպերանը, որ ստիպեց զիս ներում խնդրել և, անձամբ, ջանաց զայն ինծի շնորհել տալ, զիս զնելով այնպիսի դրութեան մը մէջ որուն հետեւանքներէն խուսափիլ անկարելի էր: Այդ տղուն հանդէպ, ես, երէց եղբօր մը յուզիչ զգաւանքները կը կրեմ, մէջս: Եւ ինծի այնպէս կը թուի թէ, իր մայրը, զիս այդ շփացած տղուն քով տեղաւորելով, կուրօրէն անոր ամէն մէկ ըսածը զործադրելու պաշտօնը կտակած է ինծի: Ատկէ զատ, Ժան միակն էր որ մօրը յիշատակին և հօրը ըրածին նկատմամբ կրնար արդար գնահատում մը թելադրել ինծի:

Քլարիս.— . . . Այնպէս որ, մէկ խօսքով, դուք, վերջապէս մնացիք այն պաշտօնին մէջ որ ձեզի ուղղակի զօրավարին անձին կը կապէր. . .

Բավայ.— Անիկա զիս այդ պաշտօնին կոչեց այնպէս՝ ինչպէս սովորաբար կը վարուէր ինծի հանդէպ, այսինքն տիրական հրամանով մը: Ակներև էր թէ սկիզբէն ի վեր ես գերի մը կը նկատուէի իր աչքին՝ թշնամիէն կորզուած կենդանի պղտիկ ոչինչ մը. . . Այսօր իսկ, այս վայրկեանիս, ազատագրուածէ մը աւելի բան մը չեմ և չեմ նկատեր ինքզինքըս. . . Աղատագրուած. . . Այս բառը չարանենգութեան, ապերախտութեան գաղափարներ կը ներշնչէ, այնպէս չէ. . . Ինծի համար՝ և ստի-

կա մանաւանդ երբ ինքզինքս հարցուփորձեմ, այդ բառը զիս կը ստիպէ անդրադառնալ հեռաւոր անկասութիւններու, ցեղային թշնամութիւններու վրայ որոնք, հաւատացէք, կը վերապրին միշտ և զորս կարելի չէ երբէք ուղղել:

Քլարիս.— Գիտէ՞ք, Բավայ, հաւատարիմ և ապահովիչ ընկեր մը չեմ կարծեր որ ըլլաք. . .

Բավայ.— Ո՛հ, Տիկին. չարաչար կը սխալիք: Ոչ մէկը, զօրավարին մօտ, ինծի յանձնած պարտականութիւնը աւելի խղճմտօրէն պիտի կատարէր քան ես: Պատերազմի սարագային, ես, հոգիս վրայ կու տամ անոր գոյութիւնը փրկելու համար: Իմ ուզածս, հիմա որ կը խօսինք, ուրիշ բան չէ բայց եթէ սրտիս բնազդները իրեն չհպատակեցնելու իրաւունքը, ինչպէս նաև իմ մտերիմ գաղափարներս և առնական ազատութիւններս. . .

Քլարիս.— Ձեմ կրնար ձեզ դատել, շատ մեծ հանգամանք առած կ'ըլլամ այպէսով, և սակայն, համարձակօրէն կը դատապարտեմ ձեզի, զօրավարին հանդէպ ունեցած ձեր այդ մտածելակերպին համար: Ատով հանդերձ, նորէն կ'ուզեմ ձեզ նկատել իբրև վիրաւորուած, վշտացած հոգի մը. . .

Բավայ.— Եւ այդպէս է արդէն:

Քլարիս.— Ձեր զիմագիծը, մինչև այսօր, անթափանձելի երևցած էր ինծի, շատ տարբեր այն բոլոր միւսներէն որոնց կը հանդիպինք ամէն օր: Եւ ես ատոր համար տեսակ մը նեղութիւն ունեցեր էի զրեթէ տեսակ մը բարկութիւն ձեզի հանդէպ:

Բավայ.— Իսկ հիմա՞:

Քլարիս.— Ձեր անձին նկատմամբ, գաղափարս, որոշ կէտերու մէջ, աւելի պայծառ դոյն մը առաւ. . .

Բավայ.— Ա՛հ. . .

Քլարիս.— Այն բարեպաշտ զգացումները և այն երկիւղածութիւնները սր ունիք կնոջ մը հանդէպ որ ձեր երկրորդ մայրը եղած է, կը վկայեն թէ ձեր մէջ կայ այնպիսի զգայնութիւն մը զոր չէի հաւատար գտնել ձեր մէջ: Եւ ես կը խորհիմ թէ ձեր բարեկամութիւնը շահիլը շատ դժուար բան մը ըլլալուն հակառակ, դուք կարող էք ունենալ հազուադէպ անձնութիւն մը:

Բավայ.— Ա՛խ, Տիկին, փորձեցէ՛ք:

Քլարիս.— Ձեմ կարծեր որ ձեր բարեկամութիւնը ըլլամ, որովհետեւ, ընդհակառակը, ես ձեզի համար եղած եմ այն ատելի ինքնակոչը,

որ ձեր բարեբարութիւն տեղն առեր էր.

Բաժայ.— Իմ գէշ կամեցողութիւնս դէմ չկեցաւ ձեզի հետ ունեցած իմ առաջին հանդիպումներուս: Եւ շատ շուտ հասկցայ թէ ինչպէս Պ. տը Սիպէրան զոհած էր յիշատակը, սկսեալ ձեր ներկայութեան առաջին վայրկեանէն:

Քլարիս.— Ա՛հ. . . ճշմարիտ է. . . Երախտապարտ եմ ձեզի որ այդքան փութկոտութիւնով ձեր սխալը հասկցեր էք: Ասով հանդերձ, շատ աւելի լաւ ըրած պիտի ըլլայիք անկասկած, եթէ ինծի նկատմամբ կանխակալ չարամտութիւն մը ունենալէ առաջ, ջանայիք իմ վրաս պէտք եղած տեղեկութիւնները առնել:

Բաժայ.— Ո՛հ Տիկին, կրնայի՞ միթէ. . . Ձեր գիտեր նոյն իսկ թէ երբ և ինչպէս ձեր ամուսնութիւնը որոշուեր էր:

Քլարիս.— Ո՛չ մէկ հնարք կար իմ կողմէս այս պարագաներուն մէջ որոնցմով ես զօրավարին կինն ըլլալու կոչուեցայ. Զօրավարը, իր ծանօթներէն, կնոջ մը, վերամուսնանալու մտադրութիւնը յայտնեւ էր: Անիկա ո՛չ հարստութիւն կը պահանջէր, ո՛չ ալ գեղեցկութիւն. աղքատիկ աղջիկ մը բաւական էր իրեն, բաւական էր որ ան չունենար ամպոտ ծնունդ մը, բաւական զարգացած աղջիկ մը, վերջապէս և՛ ծանրաշուք՝ զինքը չնուստացնելու համար: Աւելին կայ. . . Պ. տը Սիպէրան կը նուիրէր որ իր առաջին կինը բիշ թէ շատ տարիքոտ ըլլար: Ան կը պահանջէր մանաւանդ որ իր ընտրեալը հեռու ըլլար վիպային զգայնութիւն մը ունենալէ, եւ այս ալ անոր համար որ ինքը կը պատրաստուէր խաղաղ ծերութիւն մը անցունել, խաղաղասէր հոգիի մը բով: Այս էր ահա՛ այն իտեալը որուն յարմար նկատեցին զիս. . . Կը տեսնէք ուրեմն թէ ձեր բարեբարութիւն շուրջ իրաւունք չունէր խրաչելու նախապէս իրեն պատկանած օճախին մէջ իմ մուտքս տեսնելով, որովհետեւ, ո՛չ սանձակոտոր տարփանքն էր և ո՛չ ալ խօրական սէրը որ հոն կը տեղաւորուէր իմ անձովս, ինծի հետ:

Բաժայ.— Ինծի այնպէս կը թուի, սակայն, որ զօրավարը ձեզի հանդէպ շատ բուռն և մինչև իսկ ուժգին զգացում մը կը տածէր...

Քլարիս.— Հաւանաբար անիկա իր կարծածէն պակաս զգաստացեր, ծերացեր էր: Եւ ասիկա թերեւս անոր համար որ ես նուազ համակերպող մըն էի, աւելի թրթուռն՝ քան այն կնոջական տիպարը, որ իրեն կը համապատասխանէր:

Բաժայ.— (Կարծես կառկին հակառակ) Հարցում մը. . . կը թոյլատրէք:

Քլարիս.— Ինչ հարցում. . .

Բաժայ.— (Վախկոտ հաւատարմութիւնով մը) Ձեր. . . ձեր յայտերը և այն բոլոր փափաքները զորն ունեցեր էիք ձեր աղջիկնութեան, այդ բոլորին. . . այդ բոլորին իրականացումը գաւաք գոնէ ամուսնութեան մէջ:

Քլարիս.— Եթէ կեանքիս մէջ ո և է յուսաբեկում մը պատահած ըլլար անգամ, այդ բանը, ես, պիտի չուզէի խոստովանիլ:

Բաժայ.— Ինչո՞ւ:

Քլարիս.— Նախ՝ իբրեւ պարտականութիւն և հպարտութիւն և յետոյ անոր համար որ ո՛չ ոք ունիմ իբրեւ մտերիմ. . .

Բաժայ.— Սակայն. . .

Քլարիս.— (Խօսքը ձախակողմէն նետն ածած ծառային ուղղելով) Ի՞նչ է. . .

Սպասաւորը.— Պ. Տոնսիէնը եկած է: Կը փափաքի գիտնալ թէ Տիկին Տոնսիէնը հո՞ս է թէ ոչ:

(Բաժայ այս խօսքերը շեշտուն պէս մեկնելու փութկոտութիւն ներ ցոյց կուտայ):

Քլարիս.— (Ծառային) Ո՛հ: Յերեկուան ճաշին միայն հոս պիտի ըլլայ անիկա: (Սպասաւորը դուրս կելլէ) Ամուսնոյս մօրեղբորորդին անհամբեր է, մինչ կինը ծովեզերքը գիւղականներն ուսումնասիրելու ետեւէ է. . .

Բաժայ.— (Մեկնելու վրայ, սխալողական) Տուն վերադարձիս, կը ջանամ փնտռել զինքը:

Քլարիս.— Ինչու չէ. . . եթէ հաճելի է ձեզի: Բարի եղէք ըսելու թէ իրեն կը սպասենք:

Բաժայ.— (Մեկնելով) Շատ լա՛ւ. . .

Քլարիս.— Ներեցէք որ այսքան երկար ատեն ձեզի հոս վար դրի

Բաժայ.— (Քաղաքավարական ճիգով մը կանգ առնելով) Ո՛հ, Տիկին. . . Ընդհակառակը. . . ես չափազանցեցի. . .

Քլարիս.— Շատ ուրախ եղայ, այսպէս երկար ատեն ձեզի հետ խօսելու համար:

Բաժայ.— Իսկ ես, Տիկին, մեր այսօրուան խօսակցութենէն պիտի պահեմ խոր երախտիք մը:

Քլարիս.— Յտեսութիւն:

(Բաժայ ձեռքը կը հարկաւորէ եւ կը մեկնի: Մտածկոտ, Քլարիս անոր հետանալը կը դիտէ):

ՏԵՍԱՐԱՆ. Բ.

Քլարիս, Սիպէրան

Քլարիս.— (Խօսքը՝ աջակողմէն ներս մտած ամուսնոյն ուղղելով) Տեղակալ Բալային ըսելիք մը չունի՞ս։

Սիպէրան.— Ինչո՞ւ կը հարցնես ատիկա ինծի։

Քլարիս.— Վայրկեան մը չկայ մեկնելու։ Կ'ուզես որ կանչել տամ։

Սիպէրան.— Ա՛ն... (Ուսուցնով մը՝ որպէս թէ զայն հետապնդելու ուղիք) Երբէն ի վեր հոս էր ան։

Քլարիս.— Կէս ժամէ ի վեր։

Սիպէրան.— Այո՛... Ժամանակ ունեցե՛ր է և առատ ժամանակ։ Յանդգնութեամբ, ան եկեր է չքմեղանալու, շփոթելու, խաբելու և իրեն կայան մը ստեղծելու համար։

Քլարիս.— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես։

Սիպէրան.— Քլարի՛ս, Բալայը մօրեղբորորդիիս կնոջ սիրահարն է։

Քլարիս.— Բալայ՛ը... Ո՛հ... Ինչպէս կրնաս այդպէս բան մը իրեն վերագրել։

Սիպէրան.— Գիտես թէ, Աննա, առաւօտուն, արշալոյսին, բացօդեայ ուսուցիչութեան մը գնաց։ Կը յիշես անշուշտ թէ ասկէ գրեթէ մէկ ու կէս ժամ առաջ հրաժեշտ առի քենէ պաշտօնիս վերաբերեալ գործի մը համար երթալու նպատակով։ Մօրեղբորորդիիս ինծի ընկերացեր էր, պտոյտ մը ըրած ըլլալու համար... մարգագետինէն դուրս ելած էինք թէև, բայց տակաւին անտառին մէջ էինք, և Բալային տան կը մօտենայինք հեռոցէտէ։ Յանկարծ կին մը տեսանք որ այդ սուսէն դուրս կ'ելլէր։ Հեռուէն նշմարած զիմաստուերէն, հագուստին գոյնէն անիկա՝ Աննան էր։ Եւ արդէն հեռուները երթալու հարկ չկար, քանի որ մեզ տեսնելուն պէս, անիկա մէկ ուստումով անտառին մէջ մտաւ և ծառերուն մէջէն աներևութացաւ։ Տօնսիէն և ես, ո՛չ իսկ խօսք մը փոխանակեցինք, բայց իր տպաւորութիւնը չէր տարբերէր իմինէս, քանի որ առանց ժամանակ կորսնցնելու ան հետապնդել սկսաւ։ Այս բոլորը տեղի ունեցաւ այնքան արագօրէն որ չկրցայ անդրադառնալ թէ իրապէս պէտք էի խառնուիլ այս խնդրոյն թէ ոչ։ Ականջ դրի... ո՛չ մէկ աղմուկ, ո՛չ մէկ ձայն։ Սպասեցի, ո՛չ ոք երևցաւ։ Շատ շուտով անիկա առաջ գացեր էր։ Օգտուելով առաւօտեան մշուշէն որ ձիւղերէն կը կախուէր և մայրանքուն մէջ կը պտուտկէր, անիկա յաջողեալ էր խոյս տալ։

Քլարիս.— Ամէն պարագայի մէջ, Տօնսիէնը մինակ առն վերադարձաւ։ Ան վերն է և կլինը կը վնասէ։ Աննան քիչ վերջը պիտի գայ անկասկած, և իր խօսքերէն հաւատով եմ թէ երկուքդ ալ պիտի համոզուիք։ Եփօթութեան զոհ էք պարզապէս։

Սիպէրան.— Ես քեզի կը վստահեցնեմ թէ անիկա շատ պիտի տանջուի ինքնարդարացման զիմելու համար, որովհետև երբ Տօնսիէնը ծառերուն տակ կորսուեցաւ, վայրկեան մը, տեսայ զինքը որ կանգ կ'առնէր գետնէն ձեռնոց մը վերցնելու համար, ձեռնոց մը՝ զոր փախստականը ձգած էր քիչ առաջ։ Եւ սրովհետև առանց կենալու, անիկա, անմիջապէս, իր հետապնդումը վերսկսաւ, և այս անգամ աւելի արագօրէն, ես ասկէ հեռացուցի թէ գտածը կնոջը պատկանիլը ճանչցած էր։ Գալով ինծի, իմ գործս եղաւ երթալ և տեղակալին դուռը ձեռք առնել։ Անհամբեր էի ըրածը երեսին զարնելու։ Բայց զուր տեղը հրամայական ձեռով քանիցս զարկի, դուռը չբացին... Ատկէ վերջ զանազան հրամաններ տալու համար քաղաք իջայ. և հոն վերջնականապէս համոզուեցայ որ Բալայ, տունը գտնուելով հանկերձ, չսեղ ձեռացուց, քանի որ ոչ ոք տեսեր էր զինքը, ո՛չ բանակատեղիին, ո՛չ գրասենեակներուն մէջ, և ո՛չ ալ ուրիշ ո և է տեղ սը։

Քլարիս.— Ինչ որ ալ ըսես, չեմ կրնար հաւատալ որ անիկա հոս եկած ըլլայ խայտառակ խաղ մը խաղալու նպատակով։

Սիպէրան.— Գոնէ կրցաւ իր այցելութեան արժանաւոր պատճառ մը ցուցնել։

Քլարիս.— Որոշ բան մը չըսաւ...

Սիպէրան.— Մտահոգ, նեղուած վիճակ մը չունէր։

Քլարիս.— Այո, մանաւանդ առաջները...

Սիպէրան.— Ալ ի՞նչ կ'ուզես... Ամէն բան կը մատնէ զինքը. իր այս տնայտակառ զիմումով, անիկա ջանացած է գիտնալ, թէ ինչ եղած է իր հոմանունին...

Քլարիս.— Իրողութիւնը այն է որ անիկա անմիջապէս մեկնեցաւ Աննային տունը չըլլալը իմանալուն պէս։

Սիպէրան.— Տեսնո՞ւ... Պարզ է թէ Աննային հանդիպելու և անոր հետ պատահածին վրայ խորհրդածելու բախտը կ'ուզէր ունենալ։

Քլարիս.— Ո՛հ, ո՛չ հաստատապէս ո՛չ... Ո՛հ... ո՛չ... Ես կ'ուզեմ ծառանալ այդ բոլոր սխալ ու սուտ երեւոյթներուն դէմ... և տոկիս անոր համար որ Աննային մօտին ունեցած համարումս չեմ ուզեր

կորսնցնել: Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ անիկա առաքելի կին մը ըլլալէ դադարած ըլլայ:

Սիպէրան.— Ո՛վ գիտէ... Իր պզտիկ խելքով, անիկա, իր ամուսինէն ձանձրացած ըլլալը վճռած է անկասկած:

Քլարիս.— (Մեկուսի) Միթէ պատճառ մը չէ ատիկա:

Սիպէրան.— Ո՛չ մէկ բան կը հետաքրքրէ զինքը... Զաւակ ալ չունի:

Քլարիս.— (Տխորեմ) Ես շատ լաւ գիտեմ թէ ի՞նչ կը նշանակէ զաւակ չունենալ, բայց ատիկա պատճառ մը չէ որ ինքզինքը անպատուէ:

Սիպէրան.— (Հեռուէն Աննան նշմարելով) Ահա Աննան:

Քլարիս.— Ա՛հ...

Սիպէրան.— Նայէ որ խօսեցնես զինքը: Ես քովը կը բաշտիմ... Կը կանչես զիս...

(Աջակողմէն դուռն կ'երևի)

ՏԵՍԱՐԱՆ Գ.

Քլարիս, ԱՆՆԱ (ներս մտնելով)

Քլարիս.— (Անձկոս) Վերջապէս, դուք էք, Աննա... Ո՞ւր գացեր էիք շուտով, ըսէք ինծի:

Աննա.— (Տագնապալից) Այնպիսի շեշտ մը ունիք որմէ կը հասկնամ թէ ամէն բանի տեղեակ էք...

Քլարիս.— Այսպէս ուրեմն, ձիշտ է որ ձեր անձին հետ առնչութիւն ունին զօրավարին բոլոր ըսածները: Զիշտ է որ ձեզի հանդիպեր են...

Աննա.— (Մնացած ձեռնոցին հետ խաղաղով) Այո, այո... ինծի դէմ փաստ մը կայ:

Քլարիս.— Կրնայիք գոնէ ընդունելի ձևով մը այդ տունէն ներս մտած ըլլալնուդ պատճառը բացատրել:

Աննա.— Եթէ այդ ընդունելի ձևը ունեցած ըլլայի, ես պիտի չփախչէի անշուշտ:

Քլարիս.— Սակայն, չեմ կարծեր որ տուն վերադարձած էք առանց ինքնադարացում մը գտած ըլլալու:

Աննա.— (Վհասած, ջախջախաւով) Կ'ուզէք որ բնացնելիք պատմութիւններ հնարեմ հիմա... Ո՛չ երես ունիմ, ո՛չ կորով սուտ սուտ

տի վրայ յօրինելու: Աւելորդ յոգնութիւն է ատիկա, քանի որ, սկիզբէն արդէն պաղարիւնութիւնս պիտի կորսնցնեմ:

Քլարիս.— Ձեր ամուսինը վերն է: Ես չեմ կարծեր որ առանց նախապէս սրտառաստուելու, դուք պիտի կարենաք իր հարցաքննութեան ներկայանալ... Ընդունեցէք որ չարաչարօրէն անխոհեմ եղած էք և քիչ մըն ալ խելակորոյս: Կրնաք օրինակի համար առարկել թէ զրաւ մը բռնած էիք... քանի որ ո՛չ մէկ ապացոյց կայ որով կարելի ըլլայ ձեզ անդամանելիօրէն մեղապարտ համարել:

Աննա.— Պարապ բան է ինծի համար անմեղութիւն կեղծել, որովհետեւ պիտի չկարենամ զայն փաստել: Այսուհետեւ իմ կեանքս սուր տարակոյսին և զայրազին կասկածներու զոհը պիտի ըլլայ: Վայրկեաններ կան ուր կը տարուիմ խորհելու թէ արդեօք լաւագոյն չէ կացութիւնը ձշղել անմիջապէս, ամէն ինչ խոստովանելով...

Քլարիս.— Եւ յետոյ...

Աննա.— Յետոյ... Ամուսինս գիտէ... Եթէ ուզէ կը մերժէ... Եթէ ուզէ կը պահէ զիս: Այնուհետեւ, ձախտագրիս հպատակիլ կ'իյնայ ինծի: Եւ այն ատեն՝ հեռու ալլես թակարթներով և ծածկամտութիւններով այս կեանքը, հեռու նաեւ այս հարցումներն ու չարամիտ ակնարկութիւնները, որոնք զիս այրելէ զատ ուրիշ բանի պիտի չծառայեն...

Քլարիս.— (Խստաբխով ցոյց տալով) Կրնամ գոնէ խորհիլ թէ ձեր յանցանքին վրայ կը զղջաք... ու կը խղճահարիք...

Աննա.— (Արտասուալից) Ո՛չ մէկ ատեն ամուսնոյս հանդէպ գէշ զգացումներ չեմ ունեցած: Այս վայրկեանիս իսկ, աշխարհի վրայ ինծի ամէնէն թանկագին եղած բանը պիտի տայի իրեն վիշտ պատճառած չըլլալու համար... Ա՛խ եթէ կարենայի նախատեսել այս ցաւալի վերջաւորութիւնը, ապահով եղէք որ միշտ պարկեշտ պիտի մնայի:

Քլարիս.— Այդ խօսքը կը նշանակէ թէ դուք տեղի տուած էք սիրահարի մը, որուն հետ ձեր ունեցածը մեծ սիրոյ մը արդարացումն իսկ չունէր:

Աննա.— Ա՛խ, ես կ'ուզէի տեսնել թէ ինչ կ'անցնի հոգիին մէջ այն բոլոր կիներուն որոնք մեծ սէր մը ունին, և ատիկա ձիշտ այն վայրկեանին ուր իրենց սխալը երևան կու գայ... Բազմաթիւ են անոնք որ, ինծի պէս, միւսնոյն բաները կ'ըսեն... Երբ այլեւս շատ ուշ է:

Քլարիս.— Լաւ է որ ձեզմով զրադիք միայն:

Աննա.— (Պաղատալիք) Կ'ընդունիք ուրեմն թէ կին մը կըր-

նայ խելքի պտոյտ մը ունեցած ըլլալ, թէ վաղանցուկ յիմարութիւն մը կրնայ իր բովանդակ էութիւնը, պահ մը, յուզած ըլլալ...

Քլարիս.— (Ջղայնոս) Ո՛հ, անօգուտ է խօսիլ անպատասխանատուութեան, թելադրութեան, քնաշրջութեան վրայ... Շատ աւելի լաւ ըրած պիտի ըլլանք եթէ մանրագնին աչքով քննենք պատահածը: Դուք հանդիպած էք մէկու մը որ նպաստաւոր կերպով կը գերազանցէր ձեր ամուսինը, որուն վարժուել էիք. և այս ալ այն ակններէ առա ելութիւններով որ նորեկը՝ շատ աւելի հրապուրիչ էր և ձեր տեսած բոլոր մարդոցմէն տարբեր... շատ տարբեր... Եւ դուք առանց մտածելու, գացած էք անոր թեւերուն մէջ նետուիլ... գացած էք անոր հետ գինովնալ... Գերմարդկային շարժառիթներ փնտռելու հարկ չկայ ուրեմն, քանի որ ատիկայ բնական բան մըն է... շատ բնական...

Աննա.— (Ինքզինքին տեսնելով) Կը տեսնեմ թէ ձեր ներողամտութիւնը տակաւ յոգնիլ սկսաւ:

Քլարիս.— Ինչո՞ւ սխալ կ'ըմբռնէք:

Աննա.— Ճշմարիտ բարեկամուհի մը խօսքերը չեն ատենք...

Քլարիս.— (Նուազ խիտ շեշտով մը) Անպատեհ խրատական մը տալու մղուեցայ... Անիրաւ էի, կ'ընդունիմ, և ինքզինքս ձեր տրամադրութեան տակ կը դնեմ:

Աննա.— Ինչ որ ալ ընէք անօգուտ է, քանի որ ամուսնոյս ներկայանալու ժամը հասած է կարծեմ:

Քլարիս.— Ինչո՞ւ կ'ուզէք անոր ներկայանալ... Եթէ այդ բանը իմ ներկայութեանս, հոս, տեղի ունենար, կարենայի թերեւս օգտակար ըլլալ ձեզի...

Աննա.— Ես իրեն հետ կ'ուզեմ՝ անվկայ խօսակցութիւն մը ունենալ, և այս խնդրոյն վերջակէտը դնել:

Քլարիս.— Ձէք ուզե՞ր զոնէ որ ընկերանամ ձեզի, պէտք եղած միջոցին միջամտելու համար:

Աննա.— (Քաջաբար) Շնորհակա՛լ եմ: Անցաւ այլևս այն գծով վախը որ զիս կը մտրակէր: Թոյլ տուէք որ մինակս ցնցուիմ այս յաւելուածական նուա տացումին մէջ:

Քլարիս.— Իրապէս կը պահանջէք...

Աննա.— Այո՛, կը պահանջեմ մինակս երթալ...

Քլարիս.— Աստուած օգնէ: (Աննա դուռն կ'ընդհատէ ձայնակոյտով) Քլարիս կ'երթայ սոցակողմի դուռը քանաչ. եւ անուսինը կը կանչէ) Կրնաս գո՛ւ... հոս չէ, դնաց...

ՏԵՍՍԸ ԱՅԻՆ Դ.

Քլարիս, Սիպէրան

— **Քլարիս.**— Երկու ամուսինները, հիմա, դէմ դիմաց են: Աննան՝ ամուսնոյն հետ խօսելու ելաւ:

Սիպէրան.— Կրցաւ արդարացին ինքզինքը:

Քլարիս.— Գոնէ իմ դիմացս, չփորձեց...

Սիպէրան.— Տեսնա՞ր ուրեմն...

Քլարիս.— (Մտախոյզ) Կը մնայ գիտնալ, սակայն, թէ ինչ ձեռք պիտի արտայայտուի անիկա ամուսնոյն դէմ... Այդ ձեռքն կախում ունի անկասկած, վճիռը...

Սիպէրան.— (Ապահով) Տօնսիւն խորհելու լայն ժամանակ ունեցաւ: Տունին մէջ, գայթակղութիւն հանելու նպատակ չունի:

Քլարիս.— Ես շատ պիտի ուզէի օգնել, պաշտպանել քիչ մը, այդ խեղճ կինը...

Սիպէրան.— Եթէ կ'ուզես հաճոյք պատճառել ինծի, լաւ է քու բարեգութ զգացումներդ պահես այնպիսի խեղճ կիներու սրտի քաւելի մեծարելի ու յարգելի են...

— **Պլարիս.**— Չեմ կրնար, սակայն զոպել կարեկցութեան զգացում մը, երբ կը զգամ թէ իմ նմաններէս մէկը, իմ քովս, այդքան մեծ տնկում մը կ'ունենայ:

Սիպէրան.— (Վերջացնել ուզելով) Նախ՝ Աննան քու նմանը չէ այլևս: Յետոյ՝ այն յանցանքէն վերջ որ երևան ելաւ, դուն այլևս պէտք չէ նկատես զինքը իբրեւ քու սեռիդ պատկանող:

Քլարիս.— Լաւ բայց պէտք է խօստովանիմ թէ անիկա զամացուց զիս: Մինչև այսօր՝ ես իր մէջ տեսած էի պէրասէր և քիչ մըն ալ զգացական յատկութիւններ: Ատոնք երևակայութենէն կախում ունին և կը պատարի որ մարդ շատ անգամ չկրնար անոնց սանձ մը դնել... Կին մը կրնայ նոյն իսկ ուրիշի մը հրապոյրը կրել և կրնայ խորհիլ թէ այդ մէկը, միայն, պիտի ուզէր սիրել...: Բայց կայ բան մը որ չեմ հասկընար... Ինչպէս կ'ըլլայ որ Աննան այդ բաներէն աւելի տառաջացեր և հեռունիւրը գացեր է որովհետեւ կին մը վճռականապէս չ'որոշելէ առաջ մարմինը չ'ուրիշէր ուրիշին: Ամօթը՝ կը կանխէ ֆիզիքական հրապոյրը, և մանաւանդ ըմբոստութիւն մը կայ որ բովանդակ էութիւնը կը դողդոջացնէ, ըմբոստութիւն մը՝ որ ամենատղտիկ հպումն անգամ՝ ուրգիւելու կոչուած է:

Սիպէրան.— Լաւագոյն է որ չ'աշխատինք հասկնալ կարգ մը արարածներ, այլ ջանանք անոնցմէ խուսափիլ: Եթէ Տօնսիւնին հետ ազգականական կապեր ունեցած չըլլայի, տարակոյս չկայ թէ շատ աւելի շրջահայեաց եղած պիտի ըլլայի այդ կիները քու մտերմութեանդ մէջ ընդունելու համար:

Քլարիս.— Ո՛չ մէկ ատեն սակայն, անիկա պարտաւելի ընթացք մը ունեցաւ: Անկարելի էր գուշակել...

Սիպէրան.— Իրողութիւն է թէ, բաւականի կուրացեր էինք՝ երկուքս ալ, այս վերջին օրերս մօնաւանդ ուր մեր տունը անոնց մեքենայութիւններուն բոյնը դարձեր էր: Գալով մօրեղբորորդիիս, անիկա իսկ և իսկ և առաջին կարգի աւանդական տխմար մըն է... Ա՛յ սատանայ... Ամուսինի մը անհրաժեշտ աջալըջութիւնը կը կայանայ, նախ, իր կիներ լաւ մը ծանօտութիւն մէջ, զիտնալու համար թէ որն է այն մարդը որ մասնաւորապէս կրնայ զինքը վտանգի առաջնորդել: Բնաւ երբէք... Տօնսիւնը՝ հոս կուգայ ամառուան եղանակը անցնելու, զիտնալով հանդերձ թէ գեղեցիկ տղայ մը կայ որ մեզի մօտ կը բնակի, աղայ մը, հրապուրիչ ու մռայլ: Եւ տարօրինակը հոն է որ, մինչև այսօր ան չէ հասկցեր որ Աննան մէկն է այն կիներէն որոնց վրայ տխրադէմ մարդիկը ազդեցութիւն կը գործեն... Ես, ես, մինակ... վերջապէս, կային բաներ որ աչքէս չխուսափեցան: Քանի մը ատենէ ի վեր, Բաւայը, պաշտօնին մէջ տեսակ մը անփութութիւն ցոյց կուտար և անբացատրելի, մտածկոտ հովեր կ'առնէր...

Քլարիս.— (Խորապէս) Ա՛խ, անիկա... ծայր աստիճան կ'արհամարհեմ զինքը, հիմա: Վշտակիւր հոգի մը, անկուշտ սիրտ մը ձեռնալուծն հակառակ, ըսել թէ, ընդհակառակը անիկա վկայեալ սիրահար մըն է եղեր... Քիչ քիչ որ պիտի սկսէի խղճալ իր վրայ, և մաղթել որ գոնէ պզտիկ մը երջանկութիւն մը վայելէր... Այո՛, այո՛, ծայր աստիճան կ'արհամարհեմ զինքը: Հիմայ, իր կեղծաւորութեան համար:

Սիպէրան.— (Գեղադաստեմ) Տեսա՛ր սիրելիս, դուն երկրիս վրայ գտնուող արարածներուն ամենապարկեշտն ես: Ես քեզի հանդէպ ունիմ անծայր և անպարագիծ յարգանք մը և գուրգուրանք մը: Ասոնց փոխարէն, դուն անդրդուելիօրէն կը զայրացնես զիս այն կոյր վտահալութեան և այն առանձնաշնորհեալ պատիւին համար զորս յաճախ կը շնորհես դուն անոնց որ ամէնէն տնարժաններն են: Շարունակ ես կը ջանամ կարգի դնել այդ բաները:

Այսպէս, դեռ անցեալ օր, գաղտնաբերուին համար... Այո՛, այո՛, այո՛... Ապահովարար՝ ատիկա ակամայ բան մըն է քու մէջդ, բայց կրնամ ըսել թէ հոն ուր սինկթոր մը կայ, դուն տարօրինապէս անոր խօսքերէն ու դարձուածքներէն խաբուելու մասնագիտութիւնը ունիս:

Քլարիս.— (Քաղցրօրէն) Այո՛, բայց գոնէ Բաւային համար, ինչպէս կ'ուզես որ կասկած մը ունեցած ըլլայի, բանի որ դուն զինքը քու անձիդ կապեր էիր:

Սիպէրան.— (Իշխանական) Ատոր վրայ մի՛ վիճիր: Բաւայ վարժուած է ինծի հնազանդիւրու: Կրնայի շատ անգամ զինքը երկու կտոր ընել, ճիշտ այնպէս ինչպէս երկու կտոր կ'ընեն նոր-կոշիկ մը, բայց անիկա զիւրահաճ էր և այդ բանը ինծի շատ կը յարմարէր: Ես զինքը ծայր աստիճան ձկուն, ծայր աստիճան հնազանդ կը գտնէի... Այս է պատճառը որով զինքը իմ անձիս կապեցի:

Քլարիս.— (Աւելի զգոյշ) Եւ սակայն դուն այնպէս մը պէտք էիր ըրած ըլլալ որ աւելի ինքը քեզի կապուելու պէտքը տեսած ըլլար:

Սիպէրան.— Կ'աղաչեմ, ուղղութիւն մի՛ քարոզեր ինծի... Ուզողը կրնայ ուզած ձևովը զգացումներ ունենալ ինծի հանդէպ: Ես կը ջանամ իմ իղծիս հետ համաձայն ապրիլ, և այդ բանին համար, բաւական է ինծի զգալ թէ, ամբողջ կեանքիս տեղութիւնը, ամէն մարդ իր արդար շահը քաշած է ինձմէ, առանց որ՝ ունէ մէկու մը հանդէպ պարտական եղած ըլլամ երբէք:

Քլարիս.— (Վշտագին դառնութիւնով մը) Այդ խօսքերուն մէջ իմ հասցէիս ալ ակնարկութիւն մը կայ:

Սիպէրան.— Թերեւս... որովհետեւ ալ համբերութիւնս հատաւ քու յամառութիւններէդ...

Քլարիս.— Վեհերոտ առարկութիւններ միայն գնահատումի ենթարկելէ զատ ի՞նչ ըրած եմ:

Սիպէրան.— Ես կը խնդրեմ բենէ որ ամէն բանի մէջ իմ դատողութեանս միայն ապրիլիս: Իմ դատողութիւնս ճշգրիտ է:

Քլարիս.— (Արտասուեղուն մօտ) Գիտեմ, այո՛, գիտեմ:

Սիպէրան.— Ի՞նչ կայ... ի՞նչ եղար հիմա: Ինչո՞ւ աչքերդ լեցան: Հիմա պիտի ըսես թէ պատճառ եղայ...

Քլարիս.— (Ինքզինքը զսպելով) Ո՛չ, ո՛չ... բան չըսի... լալու պատճառ մը չունիմ:

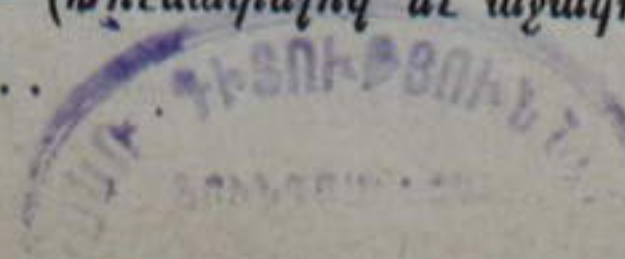
Սիպէրան.— Լա՛ւ, շատ լա՛ւ: Այսպէս ջղային մի՛ ըլլար, Միժաղելի բան է: Զէ՛ որ կուր ընել չեմ փնտռեր... Քլարի՛ս, համբուրէ զիս:

Քլարիս.— (Խորապէս) Եւ աջակողմեան դուռը ցոյց տալով) Մօրեղբորորդիդ...

1487

1487

21474

ՏԵՍԱՐԱՆ Ե.

Նոյճի և Տօնսիէն

Սիւպէրան.— Ինձի՞ կը փնտռէիր:

Տօնսիէն.— Կը փափաքեմ վայրկեան մը քեզի հետ տեսակցիլ:

Քլարիս.— (Տօնսիէնին) Կ'ուզէք որ մինակ թողում ձեզ:

Տօնսիէն.— Այս վայրկեանիս, ձեր ներկայութեանը, շատ աւելի դժուարութեամբ պիտի արտայայտուիմ, քան թէ ձեր ամուսնին հետ մինակ մնալով:

Քլարիս.— Կը մեկնիմ ուրեմն:

Տօնսիէն.— (Քլարիսին) Պիտի ուզէք համաձայնիլ հետս, այնպէս չէ՞:

Քլարիս.— (Տօնսիէնին) Ի՞նչ բանի համար:

Տօնսիէն.— (Քլարիսին) Պիտի խնդրէի ձեռնէ որ կինս մինակ ձգէիք:

Սիւպէրան.— (Տօնսիէնին) Անշո՛ւշտ, անշո՛ւշտ: (Քլարիսին) Աննային քով մի՛ երթար:

Քլարիս.— Միտք չունիմ արդէն:

(Դուռս կ'եղի աջակողմէն)

ՏԵՍԱՐԱՆ Զ.

Սիւպէրան, Տօնսիէն

Տօնսիէն.— Անկարելի է այլևս ինձի համար տարակուսիլ և յուսալ... Աննան յանցաւոր է:

Սիւպէրան.— Քեզ խաբած ըլլալը ընդունեց՞:

Տօնսիէն.— Հակառակը չպնդեց ինձի... Անհամար սուտերէ վերջ դորս կը խնայեմ քեզի թուել, անիկա յանկարծ հետեւեալը յայտարարեց.— «Հիմա կրնաս ուզածիդ հաւատալ և ուզածդ ընել»:

Սիւպէրան.— Եւ դուն հիմա ընելի՞քդ կուգաս ինձի ըսել:

Տօնսիէն.— Դուն կերպով մը ընտանիքին պետք կը համարուիս: Եւ ես ամենամեծ ակնածանքն ունիմ՝ քեզի հանդէպ և քու հաստատուն նկարագրիդ նկատմամբ: Ուստի, նկատի ունենալով այս հարուածին ծանրակշիռ հանգամանքը, ես պէտքը կըզգամ քու վրայ կրթնելու և քու խորհուրդներովդ ու ցուցմունքներովդ առաջնորդուելու:

Սիւպէրան.— Լա՛ւ, բայց այդ բոլորէն առաջ, պէտք է որ նախ քու մտադրութիւններդ ու գաղափարներդ պիտեամ...

Տօնսիէն.— Իմ նպատակս, մանաւանդ, գայթակղութենէն խուսափիլ է:

Սիւպէրան.— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես:

Տօնսիէն.— Ձեռ խորհիւր կը կարծեմ, որ քու տեղակալ սպառ մենամարտի կը հրաւիրեմ:

Սիւպէրան.— Այդ բանը չխրատուիր:

Տօնսիէն.— Բայց, եթէ իմ տեղս ըլլայիր, կը մենամարտէի՞ր դուն:

Սիւպէրան.— Գուցէ յանցաւոր ըլլայի...

Տօնսիէն.— Բայց, իրապէս, դուն պիտի ընէիր՞ այդ բանը:

Սիւպէրան.— Ամէնուն բնատրութիւնը նոյնը չէ: Ես, շուրջս ամէն բան կարմիր պիտի տեսնէի:

Տօնսիէն.— Այո՛, այո՛, դիւրին է ամէն բան կարմիր տեսնել բայց ուրիշ մտածումներ ալ կան:

Սիւպէրան.— Ես կը խօսիմ անո՛ր համար որ վայրագօրէն իր կիներ կը սիրէ, կը հասկնամ:

Տօնսիէն.— Բայց, ես ալ, իմ կինս կը սիրէի: Անկէ, որ մը, խաբուած ըլլալուս գաղափարը այնքան անբնական և այնքան տաժանելի պիտի թուէր ինձի, որքան, եթէ, գիտնայի թէ, օր մը, ստիպուած պիտի ըլլայի մէկ թեւս կտրել տալ:

Սիւպէրան.— Եւ հիմա...

Տօնսիէն.— Հիմա, ես, ճիշտ այդ անդամահատութեան հետ դեմ դիմաց եմ, և կը սարսուռ խորհելով թէ այդ բանը անխուսափելի է: Ինձմէ միայն կախում ունի կինս իմ գոյութիւնէս, իմ կեանքէս դուրս ձգել: Իր վերջին խօսքերով արդէն, անիկա յատարարեց թէ պիտի հպատակէր իմ առնելիք որոշումիս: Ատկէ հետեւցնելով, դիւրին է գուշակել որ ամուսնալուծութիւնն անգամ աչքը առած է:

Սիւպէրան.— Այն ատեն, խնդիրը ինքնին կը լուծուի:

Տօնսիէն.— Այո՛, բայց այդ բանը դիւրին չթուիր ինձի համար: Սիրտս խոցուած է, տարակույս չկայ: Կ'արհամարեմ կինս, մինչև իսկ կը զարշիմ անկէ, այդ ալ ճշմարիտէ: Եւ սակայն՝ կը վախնամ... կը վախնամ իրեն համար, որովհետեւ անիկա, թեթեւամիտ կին մ'ըն է: Ո՞վ գիտէ ինչ ողբալի վիճակ մը պիտի ունենայ, երբ մինակ մնայ:

Սիւպէրան.— (Ողորձով) Սիրահարը հո՛ս է, բայց լեցնելու համար: Անիկա, կիսջր, ամուսնութիւն կը պարտի:

Տօնսիէն.— (Վախկոտ) Խնդիրը այն է որ, ես իսկ կը տարակուսիմ ինձմէ և կը վախնամ որ միգուցէ ակարութիւններ ու վատութիւն...

ներ ունենամ որոնք զիս մղեն, վաղը, զղալու թէ միշտ կապուած կը մնամ անոր հետ:

Սիպէրան.— (Քաշուեղով խնդրեն) Այդ պարագային, սիրելի՛ս քեզի կը մնայ ինքզինքդ հարցութեամբ և մտմտաւ երկարօրէն: Բռնելիք ընթացքիդ մինակ տէրը դուն ես:

Տօնսիէն.— Տակաւին չեմ գիտեր թէ ինչ բանի պիտի յանգի որոշումս: Բայց եթէ, ամէն հաւանականութեան դէմ, համակերպելու և ուշ, շատ ուշ ապագային, ներելու կարելիութիւնը տեսնուի, ինչպէս պիտի դատէիր զիս:

Սիպէրան.— Պարզապէս պիտի խորհէի թէ ընտրած լաւագոյն միջոցդ է ատիկա... թէ, վերջապէս, այդ բանը, քեռէ՛ս զատ մէկու մը չվերաբերիր:

Տօնսիէն.— Ազգականական կապերով, այնքան մօտ ենք իրարու որ կրնաս քու անձնական դադարարդ յայտնել:

Սիպէրան.— Ճիշտ է, բայց իրարու մէջ երաշխաւոր չենք կրնար ըլլալ: Ուստի՝ ազատ ես կեանքդ կարգի դնել նախընտրութիւններուդ համաձայն:

Տօնսիէն.— Տուած սխառտասաններդ բացայայտօրէն խուսափողական են և ես կը փափաքեմ որ բացարձակ անկեղծութիւն մը տիրէ մեր երկուքին միջեւ: Հիմա, ճշգրէիք կէտ մը ուն ինք: Եթէ ջանամ կնոջս յանցանքը մոռնալ, դուք ալ պիտի ուզէք նոյնը ընել:

Սիպէրան.— Ինչ ըսել կ'ուզես:

Տօնսիէն.— Կ'ուզէի գիտնալ թէ մեր փոխադարձ յարաբերութիւնները պիտի կարենային շարունակուիլ առանց այլափոխութեան:

Սիպէրան.— Բանի որ այս տեսակ հարցում մը կ'ուզդես, ես չեմ ուզեր դաւաճանօրէն պատասխանել քեզի: Կը նախընտրեմ ուրեմն, ճակատաբաց, համարձակօրէն վիրաւորել:

Տօնսիէն.— Լաւ մտիկ կ'ընեմ:

Սիպէրան.— Չեմ ըսեր թէ Աննան հրէշային արարած մըն է, և մինակը չէ ինքը, բանի որ զժբախտաբար անհաշիւ թիւ մը կազմեն պարտաւելի կիները: Բայց իմ կինս տարբեր արարած մըն է: Անիկա շփում կրնայ ունենալ միայն անոր հետ որուն անբծութեան մասին ես համոզում գոյացուցած եմ: Շատ կը ցաւիմ, հաւատա՛ն, այս ձեռով արտայայտուիլ ստիպուած ըլլալուս համար: Քու անցուցած ներկայ հոգեկան տագնապը արժանի է կարեկցութեան, և ես շատ պիտի ուզէի, առանց յետին մտա-

ծումի, երկու ձեռքերս ալ դէպի քեզ երկարել, բայց ատիկա անկարելի է, քանի որ ոչ մէկ գնով կ'ուզեմ որ կինս քու կնոջդ բարեկամուհին մնայ... կը հասկնաս:

Տօնսիէն.— Այո՛, կատարեալապէս:

Սիպէրան.— Բնական է թէ, մենք մեր կողմէն, առաջ զալիք խզումը պիտի չուզենք հրապարակել, և պիտի բռնենք այնպիսի ընթացք մը որ ոչ ոքի համար նեղացուցիչ ըլլայ: Պարզապէս՝ մտերմութեան յաճախումէ, և միասին ապրելու առիթներէն է որ սո՛սկ պիտի ջանանք խուսափիլ այսուհետեւ:

Տօնսիէն.— Այո՛... օրինակի համար պիտի բարեկենք զիրար:

Սիպէրան.— Ինչո՞ւ կը վշտանաս, ինձի դէմ: Ուրիշ բան չեմ կրնար ընել: Ինչո՞ւ ստիպեցիր զիս որ այս ձեռով արտայայտուիմ: Բանի որ զիս կը ծանչնայիր, այս տեսակ հարցերու նկատմամբ ունեցած անհաշա նկարագիրս պէտք էիր նախատեսել:

Տօնսիէն.— Եւ ես վերջացնելու համար վարանում մը ցոյց պիտի տամ քեզի, որովհետեւ Աննային կէս խոստովանութիւնները, ինչպէս նաեւ իր շփոթ լուծիւնը, հակասական բողոքները, անստուգութեան մէջ կը նետեն զիս: Անիկա ծածկաբար, զաղտագողի գացած է այդ Բաւային տունը: Ահա՛ միակ բանը որ իրական է: Բայց ատիկա, բացարձակ կերպով մը, անոր հոմանուհին եղած ըլլալը կ'ապացուցանէ՞ արդեօք: Որքանի առաջ գացած է անիկա: Ծնութիւն... թէ պարզապէս, ծանրալըշիւ անխոհեմութիւն...: Բռնուած ըլլալուն զժկամակութիւնը և զայրոյթը, ինչպէս նաեւ իր չարահնար հպարտութիւնը, միացած կը կազմեն ահա՛ այնպիսի անլուծելի անորոշութիւն մը, որ, դուցէ, կ'արգիլէ նաեւ զինքը խօսելու, արդարանալու:

Սիպէրան.— Թո՛ւյլ տուր սիրելիս, որ ըսեմ թէ հաւատարմութիւնը, ամէն բան է և միւսնոյն առեւն ոչինչ մըն է: Ինձի համար, այն կինը որ դեռ իր սիրահարին հոմանուհին չէ եղած, բառին բովանդակ իմաստով, և եթէ ատոր փոխարէն գացած է անոր տունը, այդ կը նշանակէ թէ զոնէ հաւանութիւնը տուած է ան և համաձայնած է անոր հետ: Անիկա այդպէսով պատուած կ'ըլլայ իր ամուսնական պայմանագիրը, և, ուրացած իր հաւատքը: Ընդունելով թէ մինչև իսկ անիկա բարոյապէս միայն շնացած է, ես կը նկատեմ զինքը իբրեւ կատարեալապէս շնացող մը: Այդ կինը ուրեմն կը դադրի իր ամուսնոյն կիներ ըլլալէ: Անիկա իր հոգիին մէջ կը կրէ ուրիշ պատուեր մը, նոր փափաք մը, և փոխուած ցանկութիւն մը... Ի՛նչ, միթէ՞ կարելի է խորհիլ թէ ի՛նչ ատիժանի ան-

հաւատարիմ եղած է կին մը... Ձեմ կրնար ըմբռնել թէ կը գտնուին մարդիկ որոնք իրենց կնոջը յանցանքը տեսնելով հանդերձ, կը նստին խորհելու թէ արդեօք անիկա զլիւն մինչեւ մէջքը մեղաւոր է, թէ զլիւն մինչեւ ոտքերուն ծայրը: Այո՛, այո՛, տարակոյս չկայ: Դուն չես խորհիր, չես տեսներ, չես զգար:

Տօնսիէն.— Ես կը տեսնեմ և կ'ըզգամ թէ ինչպիսի մարդ մը պիտի դառնամ աչքիդ եթէ գործի չձեռնարկեմ...

Սիպէրան.— Լա՛ւ ուրեմն... Իմ կարծիքս այն է որ մարդ բաւական մեծ տկարութիւն մը ունենալու է իր բախտին հպարտութիւններուն մէջ, կնոջը այսպիսի մէկ խենդութիւնը ներելու համար: Ալ արժանիքը կը դադրի ամուսնութեան մէջ, և կեանքը անկարելի կը դառնայ երբ շարունակ ստիպուած կ'ըլլաս խորհելու, անդրադառնալու, պատկերելու թէ կինդ ուրիշ մը իր թեւերուն մէջ բռնած է... Ախ, ինչպէ՞ս կ'ուզես որ բարեկամութիւնս ու համարումս պահեմ քեզի հանդէպ, եթէ պիտի չկրնաս, այս մասին իմ գաղափարներս բաժնել:

Տօնսիէն.— (Որոշումը առած) Բաւական է: Դուն պիտի չստիպուի մեր ընտանիքին նախատինքը նկատել զիս: Ծուտով գործի պիտի սկսիմ:

Սիպէրան.— Ինչպէ՞ս:

Տօնսիէն.— Բարիդ՝ բարեկամներէս մէկուն փաստաբանին վրայ մեծ հաւատք ունիմ: Գալիք շոգեկառքով պիտի մեկնիմ, և ժամը երեքէն առաջ, Բարիդ հասած կ'ըլլամ: Կինս՝ այդ ժամանակամիջոցին, զլիսացաւ մը պատրուակելով, սենեակէն դուրս պիտի չ'ելլէ, և հոն պիտի ճաշէ: Այդպէսով չեմ յուսար թէ անիկա ձեզի նեղութիւն պատճառէ: Գիշերը՝ ժամը ութին, ես արդէն վերադարձած կ'ըլլամ: Անմիջապէս իրեն կը հաղորդեմ բռնելիք ուղղութիւնը, և ահա ամէն ինչ վերջացած կ'ըլլայ անոր և իմ միջեւ...

Սիպէրան.— Որոշե՛ր ես ուրեմն ամուսնալուծում պահանջել:

Տօնսիէն.— Այո՛, խղճալի էի քիչ առաջ, կը խոստովանիմ: Դուն ինծի ուղիղ ճամբան ցոյց տուիր: Ծնորհակալ եմ:

Սիպէրան.— Եթէ խոտապահանջ եղայ և եթէ ցուցուցի բեղի, գիտցի՛ր որ խղճմտանքիս ձայնին հպատակեցայ միայն: Ներողութիւն խնդրելու պէտք չունիմ ուրեմն:

Տօնսիէն.— Համամիտ եմ: Ես՝ ալ ըրիր: Անմիջապէս կնոջս քով կը փութամ ըսելու համար որ վերադարձիս սպասէ, և մնացեալը... մնացեալը իմ գործս է:

Սիպէրան.— Գնա՛... գնա՛... Լիովին հաւանութիւն կու տամ քեզի:

Տօնսիէն.— Յոռութիւն, ուրեմն:

Սիպէրան.— Յոռութիւն: (Տօնսիէն դուրս կ'ելլէ ձախակողմէն: Խօսքը ուղղելով զանգակով մը կանչուած ծառային, որ աջակողմէն ներս կը մտնէ) Գացէք տեղակալ Բավային ըսել թէ, ճաշէն վերջ, այսինքն մէկ ժամէն, իրեն կ'սպասեմ: Խօսելիք ունիմ:

ՎԵՐՋ Ա. ԱՐԱՐՈՒԱԾԻՆ

Տեսարանը նոյնն է .

ՏԵՍԱՐԱՆ Ա.

Սիպէրան, Բաժայ

Վարագոյրը բացուելուն՝ Բաժայ, սպասման մէջ, վեր վար կը պսփի:

Բաժայ.— (Խօսքը ուղղելով Սիպէրանին, որ ներս կը մտնէ աջակողմի դռնէն, զոր բաց կը ձգէ:) Ինձի՞ ուզեր էք, զօրավար:

Սիպէրան.— Հասկցա՞ր թէ ինչ բանի համար էր:

Բաժայ.— Բնա՛ւ երբէք:

Սիպէրան.— Այս առաւօտ՝ մօրեղբորորդիս և ես, Աննային քու տունէդ զուրս ելլելը տեսանք:

Բաժայ.— (Պաշարիւնը պահել ջանալով) Տիկ. Տօնսիւէնին տուած բացատրութիւնները կը հաստատեն:

Սիպէրան.— Բացատրութիւններ չ'ունէր տալիք: Ան քու հոմանուհիդ է:

Բաժայ.— Ո՛չ, իմ զօրավարս, կ'երդնում, ատիկա ճշմարիտ չէ:

Սիպէրան.— Անօգուտ է այլևս ուրանալ. Հոս հասնելուն, անիկա, կնոջս առջև ինքզինքը մատներ է:

Բաժայ.— Կրնայ ըլլալ որ Տիկ. Տօնսիւէն ուզածը ըսած ըլլայ: Ինձի կը մնայ լռել, քանի որ անտեղեակ եմ անոր խօսքերուն:

Սիպէրան.— Եւ ատկէ լաւագոյն բան մը չունիս արդէն ընելիք: Այդ բոլորին մէջ, ես քու անձիդ համար կը տեսնեմ ծանրակշիռ պարագաներ: Գարշելի են շնացողի մը զօրածած խորամանկութիւնները, մանաւանդ երբ խնդրոյ առարկան, քեզի պէս, կը սլատկանի զէնքի ասպարէզին, ուր մասնաւորապէս ճշտութիւնը և ուղղութիւնը կը տիրապետեն ամէն բանէ աւելի:

Բաժայ.— (Դժուարութեամբ ինկզինկը զսպելով) Իմ զօրավարըս . . . :

Սիպէրան.— Ծաղրել ամուսին մը, կրել ղիմակ մը ընդհանուրին առջև, խորամանկութիւն բանեցնել, պահուիլ, ծածկուիլ, վախնալ օրէնքէն և ուտիկանութիւնէն, ատիկա համաքգեստիդ անարժան դեր մըն է: Սպառի մը չեմ ներեր այդ բանը, և, բոլորին մէջէն, քու պարագադ, քեզի համար, շատ աւելի ծանրակշիռ հանգամանք մը կ'առնէ:

Բաժայ.— Յանգիմանութիւնն ալ, զօրավար, չափ մը ունի: Մի՛ մոռնար թէ, որոշած եմ ամէն պնով չափաօրէն:

Սիպէրան.— Գիտցի՛ր թէ ամէնէն նախնական խղճմտութիւնը կ'արգիլէր քեզի ամօթ սփռել իմ մերձաւորներուս վրայ: Այս խօսքերս ուրիշ նպատակի համար չեն, եթէ ոչ այն՝ որով արթնցնել կ'ուզեմ քու ականածանքի զգացումներդ, բան մը որ գոնէ կը կարծէի ներշնչած ըլլալ քեզի: Պաշտօնիդ բերումով է որ, միայն, դիտեմ, դուն մօտեցած ես իմ ընտանիքիս պատկանող կնոջ մը: Վստահութիւնս այդպէս չարաչար գործածել, կը նմանի ազնուական զոգութեան մը:

Բաժայ.— (Ինկզինկէն դուրս ելած) Բաւական է:

Սիպէրան.— (Խրոխտաբար) Հրամի՛է:

Բաժայ.— (խեղդուած ձայնով) Բաւական է, որովհետեւ ատ-

կէ աւելին պիտի չկրնամ հանդուրժել: Իրաւունք չունիք նախատելու:

Սիպէրան.— Պատժելու իրաւունք ունիմ, սակայն: Մինչեւ այս օր, տըղան, շատ հաճելի արհեստ մը ունեցար: Հիմայ, ես քեզի Թօնքէն պիտի զրկել տամ, և հոն, ուղածիդ չափ աղատ կ'ըլլաս տխրաշուք վայր մը քաշուելով, խորհրդածելու, երաղելու: Եթէ չես ուզեր որ այդ խստութեան միջոցը իմ դրդումովս ըլլայ, քեզի խորհուրդ կուտամ ինքնաբերաբար, այդ բանը ընել, նախարարին ուղղուած աղերսագրով մը:

Սիպէրան.— (Դրասեղանը ցոյց տալով) Նստէ՛ հոն: Նստակը դուն ինքդ գրէ: Պահարանը մի՛ գոցեր որպէսզի ես ալ պէտք եղածը աւելցընեմ իմ կողմէս: Ես կը ստանձնեմ նախարարին ձեռքը հասցնելու հոգը, Հասկցա՞ր . . . :

Բաժայ.— (Գրելու համար նստած) Այո՛:

Սիպէրան.— Լա՛ւ . . . կը մեկնիմ, բազմաթիւ են զբաղումներս: Բարի ծանապա՛րհ:

Բաժայ.— (Բարեւելով) Երթա՛ք բարով:

(Սիպէրան դուրս կելլէ մեջքեղի դռնէն)

ՏԵՍԱՐԱՆ Բ.

Բավայ եւ Քլարիս

Բավայ գրեւով գրադած է: Աջակողմի դռնէն, որը բաց մնացած էր, ներս կը մտնէ Քլարիս:

Բավայ.— (Ոտքի ելլելով) Տիկին...

Քլարիս.— Այո՛, ես եմ: Մտիկ կ'ընէի, որովհետեւ ծայր աստիճանի հետաքրքիր էի ձեր բռնելիք ընթացքը դիտնալու համար:

Բավայ.— Ո՛հ, Տիկին, խնայեցէք ինծի այդ հեզնական շեշտը:

Քլարիս.— Շատ լաւ ըրիք երբ քիչ առաջ թոյլ չտուիք զօրավարին որ այդ շեշտը ունենայ: Բայց չեմ չնորհաւորեր ձեզի, այս առաւօտ, այնքան կատարելօրէն իմ միամտութիւնս խաղի առած ըլլալնուդ համար:

Բավայ.— Տիկին...

Քլարիս.— Ի՞նչ օգուտ: Դո՛ւք կորսնցուցիք...: Ես ձեր նկարագրին մասին, աւելի բարձր, գրեթէ բացառիկ գաղտնիք մը կազմեր էի:

Բավայ.— Գործած յանցանքս այն չէ, զոր ինծի վերագրել կ'ուզեն: Եթէ կայ բան մը, որուն համար, իրաւունքով, պահարակելի եմ, այդ ալ վնասակար թեթեւութիւն մը, ցաւալի հաճոյակատարութիւն մը ունեցած ըլլալս է:

Քլարիս.— Ձեմ հասկնար...

Բավայ.— Ըսի կարծեմ, և, հիմայ կը կրկնեմ ձեզի թէ այս առաւօտ, կանուխէն, պտոյտի ելած էի: Տեղի տուեր էի աղաչանքներուն այնպիսի մէկու մը՝ որուն հանդէպ ունեցած բարեկամութիւնս այնքան անսահման է որ ո՛չ մէկ բան կրնամ մերժել, և այս ալ անոր համար որ ան ալ, փոխադարձաբար, ո՛չ մէկ գաղտնիք ունի ինծի համար: Բնակարանս, այսպէս, տրամադրութեանը տակ դրած էի, ձեր խորթ գաւկին...

Քլարիս.— Ժանի՞ն...: Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ, քանի որ անիկա քսանըջորս ժամուան համար պիտի բացակայէր: Քիչ ատենէն կայարան պիտի երթան զինքը դիմաւորելու համար...

Բավայ.— Անիկա՛ իմ քովս ապաստան գտեր էր, ժամը իննուկէսէն ի վեր...

Քլարիս.— Այդ հաշուով, առաջին շոգեկառքով է որ կու գայ:

Բավայ.— Այո՛:

Քլարիս.— Իր այդ անխորհուրդ արարքին հետեւանքներուն տեղեակ է ուրեմն...

Բավայ.— Եթէ տեղեակ ըլլար, անիկա հոս պիտի ըլլար դէմ դնելու համար և պիտի չչարունակէր ծածկուիլ:

Քլարիս.— Գիտեմ սակայն որ իր հայրը նշանակալից ձեռով հետապնդած և ձեր դուռը բռնօրէն ձեռք առած է, Աննային դուրս ելլելը տեսնելուն պէս:

Բավայ.— Ո՛չ մէկը գտած է հո՛ն անկասկած: Նախ և առաջ, մեկնողը ժանն եղած է: Անիկա պարտաւոր էր իր ժամանակը հաշուել: Ես կ'ենթադրեմ թէ անիկա նոյն դիժին վրայ գտնուող ուրիշ կայարան մը գացած է, որպէս զի որոշեալ ժամուն, իրապէս, նոյն շոգեկառքով հոս հասնի: Ամէն պարագայի մէջ, ես տուն մտած ատենս, զինքը հո՛ն չգտայ: Կը յիշէք թէ այս առաւօտ ի՞նչ շտապով մեկնեցայ, չէ՞...

Քլարիս.— Այո՛, այդ բանը ճշմարտապէս աչքիս զարկաւ:

Բավայ.— Սպասաւորի մը խօսքերէն, այս առաւօտ, խնդրոյ առարկայ գոյգին համար, խիոյն վտանգ մը կուհնէր: Ուստի, կարծելով թէ անոնք տունս կը յամենային, ես պարտք համարեցի երթալ և անոնց իմաց տալ:

Քլարիս.— Մտուգիւ՛ ամէն ինչ, երթալով, կը պայծառանայ... (Քաղցր շեշտով մը) Ձեր անձը նկատի առնելով, պիտի նախընտրէի անշուշտ որ դուք այդ չարիքը դիւրացուցած չըլլայիք, բայց ես ատոր մէջ երիտասարդութիւն և ընկերականութիւն միայն կը տեսնեմ, և, զիտէ՞ք, անխղճմտօրէն է որ այդ երկուքը միացած, ծնունդ կու տան նմանօրինակ կարգադրութիւններու... Յանցաւոր մը չըլլալով հանդերձ, դուք արդէն հանդուրժեր ու լսեր էք յանդիմանութիւններ, մինչդեռ եթէ ուզած ըլլայիք, զիւրին էր ձեզի համար սխալած ըլլալը հասկցնել ամուսնոյս:

Բավայ.— Ձօրավարը, նախ և առաջ, յայտարարեց ինծի թէ Տիկին Տօնսիէն իր խոստովանութիւնը ըրեր էր: Քանի որ ես յանցաւոր կը մնայի, այդ կը նշանակէր թէ անիկա միւս անունը չէր յայտնած: Խնդրին այդ վիճակին մէջ, ես չէի կրնար խորհիլ մատնել բարեկամ մը որ իմ վրաս վստահեր էր:

Քլարիս.— Հարկ է սակայն որ ճշմարտութիւնը երեւան ելլայ:

Բավայ.— Ինչո՞ւ:

Քլարիս.— Բայց... արդարութեան համար... և որպէս զի շտապեմ ձեզի քաւելու ուրիշին յանցանքները:

Բաժնայ.— Լաւազոյն է ատիկա, քանի որ խնդիրը տարբեր կերպարանք մը առած է: Միութեան մասնիկ մը կը պահպանէ դեռ երկու արարածներու սէրը, և անոնք սլաքիկ բախտ մը ունին դեռ միասին երջանիկ ըլլալու համար: Ես պիտի չյանձնեմ զիրենք այն միջոցներուն զորս Պ. տը Սիպէրան ստիպուած պիտի ըլլայ առնելու իրարմէ բաժնելու համար: Գոնէ՛ իմ այս վիճակիս մէջ, մենակեաց մը, դատազուրկ մը, աննշան անձ մըն է որ դուրս կը նետեն... մէկը՝ որուն մասին ո՛չ ոք պիտի մտահոգուի:

Քլարիս.— Քանի որ նպատակ ունէիք դադարիքը ամուսինէս պահել, ի՞նչ է պատճառը որ ինծի իրականութիւնը պատմեցիք:

Բաժնայ.— Որովհետեւ... Կ'ուզէի որ, իմ անձիս չուրջ, սխալ դադարիար չունենայիք:

Քլարիս.— Ատիկա բարեխիղճ մտածում մըն է... և ես չնորհակալ եմ ձեզի:

Բաժնայ.— (Ներքին գորութեամբ մը մղուած) Ես պիտի չուզէի անշուշտ որ դուք խորհէիք թէ ձեր ներկայութեանը, իմ աչքերս դրոշմուեր են ձենէ ուրիշ կնոջ մը վրայ...

Քլարիս.— (Ապշած) Ի՞նչ կ'ըսէք:

Բաժնայ.— Կ'ըսեմ թէ այս տեսակ ազդու եղելութեան մը կ'սպասէի արդէն հոսկէ հեռանալու համար: Կ'ըսեմ թէ, ամիսներէ, տարիներէ ի վեր, անշափ խոնարհութիւնով մը, մերթ եռանդով և մերթ ալ զայրոյթով, ես կը հատնիմ, կը մաշիմ ձեզ սիրելու համար:

Քլարիս.— Ո՛հ, ինչպէ՞ս կը համարձակիք: Շարժումներու և խօսքերու մէջ, ես ո՛չ մէկ ատեն ունեցած եմ բան մը որ արտօնած ըլլայ ձեզի այդ լեզուով խօսիլ ինծի հետ: Շատ դէժ ըրիք այդ բանը ըրած ըլլալնուդ համար:

Բաժնայ.— Քիչ ատենէն, յաւիտենապէս հեռանալու վստահութիւնը միայն մղեց զիս այս յայտնութիւնը ընել ձեզի: Մի՛ սարսափիք, ուրեմն:

Քլարիս.— (ձնշուած) Ձեմ բարկացած... Ձայրոյթ չէ ունեցածս... այլ ապշութիւն... խեղդուութիւն...

Բաժնայ.— Անյոյս են խօսքերս... անոնք հրաժեշտի բառեր են միայն: Բարի եղէք վայրկեանի մը համար միայն ներողամիտ ըլլալ ինծի հանդէպ, իբրեւ վարձատրութիւն այն անվերջ համակերպութեան որուն կը դատապարտուիմ այսօր:

Քլարիս.— Կամաւոր գոհողութիւն մը, ուրիշի մը պատասխանատուութիւնները ստանձնած, դուք մտադիր էիք հեռանալ... և ես չատ պիտի ուզէի այդ վերջին տպաւորութեան

տակ մնացած ըլլալ: Ասկէ աւելի մի՛ խռովէք զայն: Սրտիս ամէնէն փափուկ թելին զարկեր էիք հաւատացէ՛ք...

Բաժնայ.— Թոյլ տուէք սակայն որ քանի մը լուսաբանութիւններ աւելցնեմ անոնց՝ որ այս առաւօտ ուզեցիք ունենալ ինձմէ: Երբ, այս առտու, ձեզի ներկայացայ, անբարեձեւ, վեհերոտ երեւոյթ մը ունէի, չէ՞... Ես եկեր էի գրեթէ կամքիս հակառակ, առանց յախուռն ծրագրի մը և առանց ձեզի սիրտս բանալու կանխամտածութեան: Յանցաւոր չեմ ուրեմն, եթէ ժամանակը լրացեր է եղեր յանդէտս ինծի: Բախտը մղեր էր զիս և ճակատագիրն էր որ ինծի բռնելիք ճամբաս ցոյց կու տար...

Քլարիս.— Լա՛ւ, լա՛ւ, չատ լա՛ւ: Մի՛ շարունակէք մտածումներու այդ շարքը, որովհետեւ անիկա մեր վրայ կը թափէ ծանր չիթութիւն մը:

Բաժնայ.— Կէտի մը վրայ ևս կը փափաքեմ ձեզ լուսաբանել: Զօրավարին հանդէպ ունեցած զգացումներուս մէջ դուք սեւութիւն մը տեսած էք անկասկած, և ես չէի կրնար զայն բացատրել ձեզի ասկէ առաջ: Հիմայ, այլ ևս պատճառ մը չունիմ ձեզի պահելու թէ անոր հանդէպ ունեցած թշնամական զգացումներս աւելի ևս չեշտուեցան այն օրէն ի վեր ուր զգացի թէ ձեզի հետ ալ բռնակալօրէն կը վարուէր:

Քլարիս.— Մի՛ յարձակիք Պ. տը Սիպէրանի վրայ իմ անձիս համար: Ձէ՞ որ, երկուքս ալ, այսինքն դուք և ես, ընդունած ենք, իր իսկ մեզի համար ստեղծած դիրքերը, իրենց բազմազան առաւելութիւններովը միասին:

Բաժնայ.— Բայց, հիմա դոնէ դուք հասկցաք այն շարժառիթը, որ զիս ստիպեց մնալ իր մօտ, ձեր մօտ, այսքան երկար ատենէ ի վեր: Իմ սէրս՝ այդ աննուաճ կամքին տակ ապրող մեր երկուքին հաւասար ճնշումին մէջ, երթալով կ'ուռնանար...

Քլարիս.— Կը հասկնամ, այո՛... ևս ինքզինքս մինակ կը կարծէի արցունքներու հետ... Շատ երախտապարտ պիտի ըլլայի — տեսէք չեմ պահեր ասիկա եթէ դիտնայի թէ, չուրջս, համակրութիւն մը կը ջանար ցաւերու հետ եղբայրանալ... Ատիկա ինծի պիտի տար միթիթարութիւն մը, ապրելու քաղցրութիւն մը՝ բան մը որ միշտ պակասած է ինծի:

Բաժնայ.— Ա՛խ... ուրեմն ինչո՞ւ ուշացայ... ձիշտ է, դոնէ ինծի կը մնար ձեզ իմացնել թէ ամբողջ հոգիովս, Պ. տը Սիպէրանի բրտութեան շնորհիւ, ձեր դէմքին վրայ յայտնուող տառապանքներուն կը մասնակցէի:

Քլարիս.— Չափազանց ուժգին է այդ խօսքը թէև, բայց ես կ'իսով կը բողբեմ ատոր դէմ...: Ափսո՛ս, անհամար

են պատրանքները դորս պիտի սիրէի փայտաշէլ, խելքիս և անձիս համբատ արժանիքներուն վրայ ունայնութիւններ, սրտազեղումներ, քմայքներ, մինչև իսկ տղայութիւններ, մէկ մէկ պըզտիկ աստղեր, վերջապէս, որոնց ցայտեցուցած լոյսը մարած է անիկա իմ մէջս, պղտիկ, աղուոր ծաղիկներ դորս, մէկ հարուածով, բարբարոսարար, հնձած է անիկա...

Բա՛վայ.— Քիչ են ատոնք...

Քլարիս.— Եւ ես, այդպիսով, հասած եմ ահա՛ այն տխրաշուք վիճակին, ուր այլ ևս միակ զգացում մը կայ, պարտականութեան զգացումը, մութ, և առանց բոյրի: Ամուսնական համակերպութիւնն է ատիկա, դառն ու դժնդակ հաստատամտութիւնը, անսիրտիս և անգոյն, և ահա՛ չըջան մը՝ որ մարդ դրեթէ անհամբերօրէն կը սպասէ ծերութեան, վերջաւորութեան...

Բա՛վայ.— Ես չատ անգամ ըմբռնած եմ ձեր վիճակը... Քանի քանի անգամ ես ներքնապէս խոյացած եմ, երբ վիրաւորիչ խօսքի մը դէմ ձեր շրթներուն վրայ կը նշմարէի արտայայտութիւն մը որ՝ հաւասարապէս, նոյնն էր իմ մտածածիս հետ...

Քլարիս.— Ճշմարիտ է, այո՛ յաճախ՝ ես չատ մը նմանութիւններ տեսած եմ ձեր և իմ նկարագրիս միջև...

Բա՛վայ.— (Խանդավառելով) Միթէ՞ կարելի է... ձիւ՞տ է որ նշմարած էք թէ որոշ բաներ մեզ իրարու կը մօտեցնէին...

Քլարիս.— Թերեւս... այո՛... անխորհուրդ, անորոշ կերպով...

Բա՛վայ.— Ո՛հ, ջանացէ՛ք, ջանացէ՛ք ձեր մէջը կարդալ...

Քլարիս.— Ի՞նչ օգուտ...

Բա՛վայ.— Ո՛հ, յանուն զթութեան, յանուն բարութեան, դուէ՛ք ինծի խօսքեր որոնք ապացուցանեն թէ անտարբեր մը չէք եղած շարունակ ինծի հանդէպ:

Քլարիս.— Ի՛հ... Աստուած իմ: Եթէ այդպէս չըլլար, ի՞նչ իրաւունքով ուրեմն, վերջերս ձեզ այնքան հարցութիւններ... Անտարբերութիւնը չէր անշուշտ որ կը մղէր զիս ձեզ աւելի լաւ ճանչնալ: Քիչ առաջ իսկ՝ ինչո՞ւ չար խօսքերով ձեզի մօտեցայ... որովհետեւ սովորականէն դուրս վիրաւորանք մը զգացի, Աննան, ձեր հոմանունին ընելուն մէջ: Ալ ըսելիք մը չունի՛ք կարծեմ: Կը տեսնէք թէ ի՞նչ համարձակութիւնով կը հարցափորձեմ ինքզինքս...

Բա՛վայ.— Խօսեցէ՛ք, խօսեցէ՛ք:

Քլարիս.— Այս խօսակցութիւնն ալ արդէն պիտի

չունենայի, անշուշտ, այսօր ձեզի հետ, եթէ մտածումս մինչեւ ցարդ ձեզմով դրաւումս չըլլար: Ասկէ առաջ, սրտիս պարապութեան վրայ շարունակ ծռելով, ես նշմարեցի, անշուշտ, մեր երկուքին միջև, անմեղ դուրգութանքի մը երազին անցնելը, ո՛հ, չատ չփոթ կերպով մը... Բայց, ի՞նչ կ'ըսեմ... ի՞նչ երազ կը հիւսեմ... ինչո՞ւ կը պնդէք ամէն ինչ գիտնալ...: Շատ խօսեցայ... չա՛տ, չա՛տ, չափէն աւելի:

Բա՛վայ.— Ո՛հ, շարունակեցէ՛ք, կը պաղատիմ: Կրկնեցէ՛ք թէ խորհած էք որ, օր մը, թերեւս, անսահման խանդադատանք մը, կրնար մեզ իրարու կապել:

Քլարիս.— Ատիկա... Երա՛զ էր: Եւ դուք կրկին երազ մը պիտի դառնաք ասկէ հեռանալով:

Բա՛վայ.— (Ըմբոստութեամբ) Ինչո՞ւ այդպէս ըլլար:

Քլարիս.— Այսուհետեւ դուք պիտի ըլլաք բացական, յաւիտենական բացական: Այդպէսով միայն կրնաք սիրելի ըլլալ ինծի:

Բա՛վայ.— Բայց հիմա որ ձեր հոգիին խորը ինծի համար յոյսի նշոյլ մը նշմարեցի, ես ուրիշ բանի վրայ չեմ մտածեր ալ, բայց եթէ ծառանալ զիս հոսկէ վտարող որոշումին դէմ:

Քլարիս.— Ինչպէ՞ս... ի՞նչ... ի՞նչ ըսել կ'ուզէք...

Բա՛վայ.— Ի՛հ ուրեմն... այո՛... ես այլ ևս մնալու միջոցները կը քննեմ:

Քլարիս.— Ո՛հ, ո՛հ, պիտի չընէք այդ բանը: Պիտի չընէք և արդէն չէք կրնար ընել: Ատիկա պիտի նշանակէր իմ վստահութիւնս օգտագործել, և զայն չարաչար գործածել: Եթէ արդարացում մը ունինք մեր արտաբերած խօսքերուն մէջ, այդ ալ այն է որ վաղը պիտի չվերսկսինք զանոնք:

Բա՛վայ.— Հանդուրժեցէ՛ք զիս գոնէ ձեր դրացնութեան մէջ, և վստահ եղէ՛ք թէ ձեր թոյլտուութիւնովը միայն ձեր առջեւը պիտի երեւնամ:

Քլարիս.— Անկարելի է ատիկա:

Բա՛վայ.— Ես կը խոստանամ ըլլալ հնազանդ, հլու, հեռակեաց, երկչոտ, մունչ, բաւական է որ գիտնաք թէ մէկը կայ, ձեր մօտիկը, մէկը՝ որ կը հիւծի, կը հատնի սէրերուն ամէնէն ուժգինովը: Ո՛հ մէկ տրտունջ պիտի յիշեցնէ ձեզի թէ՛ կրած տանջանքս կեցնելու համար, կրնաք ճակտիս վրայ ձեր բերնին շունչը սահեցնել...

Քլարիս.— Ես չեմ ուզեր որ մէկը, իմ մօտս, ինծի համար, տառապի: Սկսեալ այն վայրկեանէն ուր դուք ձեր սէրը արտայայտեցիք, մեր աչքերը ապշած, տխուրի անճանաչ ձե-

ւով մը իրարու նայեցան որ այսուհետեւ պէտք է որ ես ինքզինքիս վրայ հսկեմ:

Բավայ.— Այն օրը՝ որ այլ ևս անտանելի պիտի նկատէք ներկայութիւնս, դուք պիտի կարենաք ժամանակին հեռացնել զիմ: Մի պարտադրէք ինծի ուրեմն բաժնուիլ, քանի անկա հարկեցուցիչ չէ դեռ:

Քլարիս.— Աւելի քան հարկեցուցիչ է այդ բաժանումը: Մի՛ պնդէք այլևս: Քիչ առաջ հրաժեշտի խօսքեր կը փոխանակէինք: Կը պահանջեմ... վերջացնենք այլ ևս:

Բավայ.— Ո՛հ, խորհեցէ՛ք տակաւին...

Քլարիս.— Ո՛հ, ո՛հ, հեռացէ՛ք:

Բավայ.— Վերջին խօսք մը... գոնէ՛...

Քլարիս.— (Խրոխտաբար) Ո՛հ:

Բավայ.— Ա՛խ... Միթէ՞ ճիշդ է լսածս... վերջացա՞ւ... վերջացա՞ւ, այս անգամ...

Քլարիս.— Այո՛:

Բավայ.— Ապահով եղէք, ուրեմն: Պիտի չտեսնէք զիս վերստին: Մոռցէ՛ք զիս:

Քլարիս.— Անկարելի է որ մոռնամ այն յիմարութիւնը, վիշտը, անձնութիւնը, և թերեւս այն վտանգը որոնց մէջը թաթխուած գտայ ձեզ փոխնիփոխ:

Բավայ.— Տիկի՛ն:

Քլարիս.— Երթա՛ք բարով:

Բավայ.— Մնա՛ք բարով:

(Դուրս կ'ելլէ խելոած)

Քլարիս.— (Մինակը՝ նուազուն) Ո՛հ... ո՛հ...

(Կը մօտենայ գրասեղանին, և Բավային գրած նամակը առնելով, աչք մը կը պտտցնէ, և յետոյ տեղը կը դնէ գայն հեծկըլտումները խեղդելով:)

ՏԵՍԱՐԱՆ Դ.

Քլարիս, Աննա

(Չախակողմէն ներս կը մտնէ Աննա)

Աննա.— Ներեցէ՛ք եթէ կը համարձակիմ վար իջնել:

Քլարիս.— Ճամբորդութեան շրջազգեստով էք...:

Աննա.— Այո՛: Խնդրեցէ՛ք ամուսինէս որ պէտք եղած հրահանգները և թուղթերը ղրկէ ինծի քրոջս հասցէին: Ես հո՛ն կ'երթամ՝ ապաստանիլ:

Քլարիս.— Ձե՛ք ուզե՛ր ուրեմն, ամէն բանէ առաջ, ժանին հետ խորհրդակցիլ:

Աննա.— Ինչպէ՞ս... Գիտէ՞ք ուրեմն որ ան է...

Քլարիս.— Այո՛:

Աննա.— Ո՞վ ըսաւ:

Քլարիս.— Այն որ սխալմամբ կը դատապարտէինք:

Աննա.— Պ. Բալայը պատմեց ուրեմն ամէն բան:

Քլարիս.— Այո՛ ինծի միայն... ո՛չ թէ հօրը:

Աննա.— Ես ո՛չ ոք մասնէր կամ դատապարտեր էի: Բայց քանի որ խնդիրը այս ձեւը առաւ, լա՛ւ է այսպէս: Իսկապէս, ես նըպատակ ունիմ ժանը տեսնել: Եւ եթէ մեկնելու համար այս ժամուս ապաստեցի, պատճառը այն է որ վստահ եմ իրեն հանդիպիլ:

Քլարիս.— Ի՞նչ բանէ մղեալ կ'աճապարէք այս տունէն մեկնիլ:

Աննա.— Ինծի տեղ՝ չկայ այլեւս այս տունին մէջ: Դուք իսկ՝ այս տոււտտ, չէիք յաջողե՛ր ծածկել այն զգուհեքը զոր ես ներշնչեցի ձեզի:

Քլարիս.— Ո՛ր մի պահէք ինծի դէմ առաջին շարժումի մը խստութիւններուն համար: Անկէ ի վեր՝ ես ուշի ուշով, երկարօրէն քննած եմ այն պարագաները որոնց մէջ տապալակեցաք...

Աննա.— Ի՞նչ փոյթ...: Ասիկա պատճառ մը չէ անշուտ ձեզի համար որ՝ հարկեցուցիչ կերպով, թշուառական մը ջնկատուի այն կինը որ փորձութեան մէջ է ինկած:

Քլարիս.— (Լուրջ թայց *ներողաւիտ*) Անգթօրէն մի՛ դատէք զիս այլեւս, և ի՞մ դէմս անխտաճութիւն մի՛ ունենաք. ընդհակառակը՝ վստահացէք ինծի ամէն բան...:

Աննա.— Ա՛խ. այդ բանը պիտի երջանկացէ՛նք զիս:

Քլարիս.— Այո՛, այո՛, ըսէք ինծի ամէն բան...: Ամենամեծ

անկեղծութեամբ մտիկ պիտի ընեմ ձեզի:

Աննա.— Ճշմարիտ է: Եթէ զիտնայիք... Ահագին է անհետաքննութիւնս, և չարութիւնս, գէշութիւնս, այքան քիչ, այնքան չնչին... Կայծակի արագութիւնով յանկարծ ամէն ինչ ինքնաբերաբար շղթայուեցաւ...

Քլարիս.— Ես այնպէս կը կարծեմ որ շատ դիւրին է կռահել ու տեսնել այն վայրկեանը ուր մէկը կը դադրի անտարբեր մը ըլլալէ:

Աննա.— Ժանը, միշտ հեգնոտ, կռուասէր այլանդակ եղած էր ինծի հանդէպ: Անոր հակակրեւի ըլլալուս վրէժն համոզուած էի և իրեն հանդէպ ոչ մէկ ատեն կը ջանայի հաճոյակատար ըլլալ: Գիշեր մը՝ ամուսինս բացակայ էր... անիկա եկաւ զիս տեսնել: Այդ օրը՝ այնքան ծալրող և այնքան նեղացուցիչ ընթացք մը ունեցաւ որ սաստիկ բարկացայ իրեն դէմ, բան մը որ բնաւ չէի ըրած: Վիճաբանութիւնը՝ այնպէս մը ջղայնոտեց զիս որ ապուշի պէս, սկսայ արցունք թափել: Ասիկա պատճառ եղաւ որ խօսակցութեան նիւթն ու շեշտը փոխէ... Եւ անիկա, խեղդուած ձայնով մը սկսաւ պատմել ինծի թէ իր բոլոր չարութիւնները ուրիշ բաներ չէին եթէ ոչ համակ տառապանք, համակ նախանձութիւն: Ան՝ երդում ըրաւ որ քնքշօրէն, խենդի մը պէս կը սիրէր զիս: Պիտի ըսէք անշուշտ որ բաւականի աննկարագիր մը, վատթարածին մը պէտք էի եղած ըլլալ, զինքը մտիկ ընելուս համար...

Քլարիս.— (Ուժգնօրէն) Ո՛հ, ես այդ բանը չեմ ըսեր: Մարդ կրնայ շուարիլ, շփոթիլ, ջլատիչ, զգեստող և մինչեւ իսկ դժուարահասկնալի ազդեցութիւն մը կրել, բան մը վերջապէս զոր չուզէր անմիջապէս կեցընել տալ: Գնահատութիւն մը չէ ըրածս, այլ պարզապէս գաղափար մըն է որ մէջտեղ կը նետեմ, ենթադրութիւն մը, եթէ կ'ուզէք...

Աննա.— Ծայրահեղօրէն խռովեր էի: Ձգիտեմ, բայց հա՛րկ է արդեօք ենթադրել թէ այդ սիրային խոստումները կը մերկացնէին յանկարծ սիրտս և լոյս կը սփռէին անոր այն վիճակին վրայ որուն անգիտակ էի...

Քլարիս.— Ճշմարիտ է ուրեմն որ մարդ կրնայ ինքզինքը այդքան անգիտանալ...

Աննա.— Եթէ այդպէս եղած չըլլար, ի՞նչ էր արցունքներու շարժառիթը: Երկաթի և մագնիսի երեւոյթին հետ բաղդատելի ուրիշ երևոյթ մը արդեօք: Միթէ՞ կայ մագնիսացում մը մարդկային արարածներուն համար: Ո՞րն է այդ առնական կամքին զօրութիւնը: Ո՞րն է այդ խորհրդաւոր ազդեցութիւնը, այդ մագնիսականութիւնը:

Քլարիս.— Ո՞վ գիտէ...

Աննա.— Ես դրաւուեր էի անոր համար որ կը սիրուէի: Եւ որովհետեւ կը սիրուէի, ես կը կարծէի սիրել, կը սկսէի սիրել ինքզինքս կորսնցնելու աստիճան:

Քլարիս.— (Մտածկոյց) Ես այդ բոլոր բաներուն մէջ, կը տեսնեմ թէ, շատ մը կիներու ապաւէնը, յարգանքն է իրապէս, այն յարգանքը որ կ'արգիլէ անոնց դպիլ, այն նախապաշարումը՝ որով մարդիկ ոչինչ կը յուսան անոնցմէ ստանալ. բայց երբ այդ սլացմանները զանց կառնուին, երբ մէկը համարձակութիւնը ունեցած է ինքզինքը յայտնելու, այն ատեն ո՛հ, դժուար է զինքը հեռացնել... դժուար է նաև տեսնել անդրդուելի կամքի մը անդադար շուրջ թափափուլը, զո՛հ ծիրաններուն մէջ առնելու միշտ պատրաստ: Այդտեղ ահա՛ կայ այնպիսի փորձութիւն մը՝ որմէ հարկ է վախնալ:

Աննա.— Ես արգիլեր էի անոր իմ տունս դալ: Շատ անգամ փորձեց դալ, բայց թափած ծիգերը ապարդիւն մնացին: Միթէ՞ կրնայի ձեր հրաւերը ստնակոխ ընել: Հոս հաստատուելու պէս, անիկա հետապնդեց, չարչարեց զիս: Անիկա՝ ամէն բայիս, դէմս էր: Նամակով կը վախճնէր ինծի: Օր մըն ալ ըսաւ թէ անձնատպանութեան պիտի դիմէր: Այլ խելքս կորսնցուցի: Գիտեմ. պէտք էի ծիծաղիլ այդ սպառնալիքին վրայ, քանի որ ան այլևս բոլոր այրերուն բերնի ծածուցը եղած է...

Քլարիս.— Ոմանք կը գործադրեն, կան ուրիշներ որոնց վրայ կարելի չէ վստահիլ:

Աննա.— Մէկ խօսքով, ան, վերջապէս, խոստում առաւ ինձմէ այսօրուան ժամադրութեան համար:

Քլարիս.— Առաջի՞նն էր:

Աննա.— (Չեղբերով՝ դեմքը ծածկելով) Այո՛:

Քլարիս.— Խեղճ պզտիկ... (նշմարելով իր խորք գաւազը) Ա՛հ, ահա՛ ժանը:

Աննա.— Վերջապէ՛ս:

ՏԵՍԱՐԱՆ Դ.

Քլարիս, Աննա, Ժան

Ժան. — (Մեջքսդի դռնէն ներս մտնելով) Բա՛վայր եկա զիմաւորել զիս: Գիտե՛մ, ամէն բան գիտե՛մ:

Աննա. — Ի՛նչ:

Քլարիս. — Գիտե՛ք ուրեմն թէ անիկա յանցանքը վրան առաւ:

Ժան. — Այո՛, և անիկա այնպիսի զրուծիւն մըն է զոր չեմ ընդունիր:

Աննա. — Ուրեմն ճշմարտութիւնը պիտի ըսէ՞ք ձեր հօրը:

Ժան. — Բնականաբար:

Քլարիս. — Համաձայն էք այդ մասին Բա՛վային հետ:

Ժան. — Այս խնդրոյն համար, ո՛չ մէկուն խորհուրդ հարցընելու պէտք ունիմ:

Քլարիս. — Ես կը կարծէի թէ Բա՛վայ որոշ սլառձառներ ունէր հեռանալու համար:

Ժան. — Ոչինչ ըսաւ ինծի այդ մասին:

Քլարիս. — Անիկա ինծի ամէն բան պատմեց: Գրեթէ հարկադրութիւն մըն է այդ բանը իրեն համար:

Ժան. — Ազատ է ուղածը ընելու:

Քլարիս. — Մի՛ յամառիք կործանել ինչ որ հաստատուած է:

Աննա. — Կը լսէ՞ք...

Քլարիս. — Ամէնուն շահուն համար էր որ Բա՛վայ այդպիսի դեր մը ստանձնեց:

Աննա. — Այո՛, Այո՛...

Քլարիս. — Զօրավարը՝ Աննային դէմ անդարմանելի կերպով մը պիտի զայրանայ, եթէ լսէ թէ անիկա յանցաւոր ըրած է ո՛չ թէ օտարական մը, այլ ձեզ, այսինքն՝ տունին տղան, դուք, այո՛, իր իսկ գաւակը:

Աննա. — Քլարիսը իրաւունք ունի: Խնդիրը մի՛ թունաւորէք:

Ժան. — Քանի որ դուք էք անուանարկուածը, ես պիտի թոյլ չտամ որ կարծուի թէ ուրիշի մը հետ եղած էք: Այդ գաղափարը զարշնդի է:

Քլարիս. — Ենթադրեցէք, սակայն...

Ժան. — Ո՛չ... Այս կէտին վրայ, ո՛չ մէկ թախանձանք պիտի կարենայ որոշումն խախտել:

Քլարիս. — Ա՛խ, դուք ալ ձեր հօրը յամառութիւնը ունիք. Զրէք ինչ որ կը վստիւթիք:

(Կը պատրաստուի դուռն աշխարհ)

Աննա. — Մի՛ հեռանաք:

Քլարիս. — Ինչպէ՞ս կ'ուզէք որ ձեր երկուքին միջեւ աւելորդ ըլլալս չզգամ:

Ժան. — Ձեր բարութիւնը մեզ միեակ ձգելէն լաւագոյն զործ մը ունի ընելիք: Բա՛վայը չկրցաւ ինծի խնայեմ Աննային ամուսնոյն մտադրութիւնները, եկէք միասին խորհրդակցինք այս բոլորին վրայ:

Աննա. — Այո՛, մի լքէք մեզ, Կրնայ ըլլալ որ զօրավարը վրայ գայ... (նշմարելով զինքը) Ո՛հ, ահա, ահա:

ՏԵՍԱՐԱՆ Ե.

Նոյնք եւ Սիպերան

(Զօրավարը ներս կը մտնէ մեջքսդի դռնէն)

Սիպերան. — (Խօսքը Ժանին ուղղած, Աննան չտեսնելու զարնելով) Եկէ՛ր ես դուն, դաւանա:

Ժան. — Քիչ ատենէն ձեր մօտը պիտի գայի արդէն, հայր: Խօսելիք ունիմ ձեզի:

Սիպերան. — Լա՛ւ, դիւրին է յամը որոշել...

(Գրասեղանին կը մօտենայ Բա՛վային ձգած նամակը աչքէ կ'անցընէ, մինչ անդին Քլարիս մտնումաբար կը խօսակցի Աննային հետ):

Քլարիս. — Ձեր ներկայութիւնը կրնայ փնտաւար ըլլալ Սենեակնիդ գացէք:

Աննա. — Պիտի ուզէք լուր մը բերել ինծի:

Քլարիս. — Այո՛: Ես պիտի ֆնամ հարուածը մեղմացնելու մօքոյ:

Աննա. — Ո՛հ այո՛, ջանացէք:

(Դուռն կ'աշխարհ)

ՏԵՍԱՐԱՆ Զ.

Քլարիս, Ժան, Սիպերան

Սիպերան. — (Խօսքը Ժանին ուղղած) Ի՛նչ կ'ուզէիք ըսել ինծի:

Տեսարանին առաջին մասին տեսողութեանը, զօրավարը Բա՛վայի նամակին վրայ երկտող մը կ'աւելցնէ, յետոյ՝ կնիքը կը դնէ:

Ժան.— Կ'ուզէի խօսիլ ձեզի Բաւային և ձեր միջեւ տեղի ունեցածին վրայ:

Սիպէրան.— Կը յուսակեմ միջամտել:

Ժան.— Այն յանցանքը, որուն համար պարտաւելի կը դատէք զինքը, միթէ մէկն է այն սեւ, մեծ յանցանքներէն զորս կարելի չէ դարձանել ու ներել:

Սիպէրան.— Իմ դատաստանս անփոփոխելի է և ես անկէ բան մը չեմ զեղջեր երբէք:

Ժան.— Ստիպան, սէրը, հաճոյքին հրապոյրը, զգայարաններուն յափշտակութիւնները, այդ բոլորը, հայր, զիտէք թէ անդամադրելի բաներ են... Դուք ալ երիտասարդ եղած էք Բաւային պէս... ինծի պէս:

Սիպէրան.— Տղա՛ս, — և ասիկա աղէ՛կ միտքդ զիր — ես միմիայն արտօնեալ սէրը կը ջատագովիմ: Երբ ես Բաւայի և քու տարիքդ ունէի առաջին անգամ մը, ամուսնացեր էի արդէն: Եթէ կ'ուզէք, դուք, երիտասարդներ, աղջիկներու հետ զբօսնուլ, ես այդ բանին աչք կը գոցեմ Բայց՝ մոլորեցնել կրն մը որ ուրիշին սեփականութիւնն է, ասիկա ինծի համար ոճրագործութիւն է: Այդ բանը իմ մտքիս մէջ կ'եղբայրանայ այն արարքին հետ զոր օրէնքը կը հարուածէ անուանարկիչ պատիժով մը, որ է՝ պատկառանքի զէմ՝ նախատինք, կամ զրգուութիւն զէպ ի ցոփութիւն: Ես այսուհետեւ Բաւայը կը նկատեմ իբրեւ յետին ստահակ մը:

Ժան.— Լաւ, քանի որ այդպէս կ'արտայայտուիք, այլեւս անկարելի է ինծի ասկէ աւելի ուշանալ զինքը վերականգնելու համար ձեր առջեւ: Յանցաւորը՝ ան չէ... ե՛ս եմ:

Սիպէրան.— (Զաւկին դարձած) Ի՞նչ ըսիր...

Ժան.— Երբ զիս հեռուն կը կարծէիք, դուք, բոլորդ ալ, ես գաղտնաբար յսջողեր էի Բաւային տունը մանել: Եւ այն որ, այս առաւօտ, հոն ժամադրութիւն ունէր, անիկա չէր, կը կրկնեմ, ե՛ս էի:

Սիպէրան.— Ուրեմն ինչո՞ւ Բաւայ սխալած ըլլալս երեսիս չառաւ...

Ժան.— Յանուն անձուրացութեան, յանուն ասպետութեան...

Սիպէրան.— Ո՛հ... ո՛հ... բաւական է... բաւական... (Խօսքը Քլարիսին ուղղած) Կը հաւատա՞ս, դուն, այս հնարուած պատժութեան:

Քլարիս.— Ես վայրկեանէ մը ի վեր է՝ որ զիտէի այդ բանը:

Սիպէրան.— (Ժանը ցոյց տալով) Իրմէ՛:

Քլարիս.— Ո՛հ... Բաւ... Աննայէ՛ն:

Սիպէրան.— Պա՛րզ է... կը ջանաք խաբել զիս... (Ժանին) Դուն միջոց մը խորհեցար բարեկամդ փրկելու համար, չէ՞...

Ժան.— Ճշմարտութիւնը երևան հանելու փափաքէս դատ, ես ոչ մէկ փափաք ունիմ ինքզինքս յանձնելու ձեր ամենախիստ միջոցներուն:

Սիպէրան — Կը կարծես... Դուն կը յոխորտաս ենթադրելով որ քեզի հետ աւելի մեղմօրէն պիտի վարուիմ:

Ժան.— Ընդհակառակը, ես շատ լաւ կըզգամ, որ անկարելի պիտի ըլլայ ինձ խոյս տալ այն բոլոր զրկանքներէն զորս դուք նետեր էք Բաւայի երեսին, անոր ըսածին նայելով: Ինչ որ իրեն համար իր սպայի հանգամանքով ոճրագործութիւն նկատած էք, դուք այդ բանը հաւատարապէս բռնել պիտի տաք ինծի, քանի որ ես ալ միւսնոյն ուսնոցը կը կրեմ:

Սիպէրան.— Ճշգրիտ է տրամաբանութիւնդ: Ձեմ՝ հակառակիր Քեզի հետ գործ պիտի ունենամ՝ ուրեմն, հիմայ... սրիկա՛յ...

Քլարիս.— Ո՛հ, ի՛նչ կ'ըսես...

Սիպէրան.— (Վշտօս քան բորբոքած) Այսպէս՝ խաբել ինծի, տունս ընդունած իմ մէկ հիւրիս հետ: Խօսքէ դուրս վիրաւորեցիր զիս: Պէտք էր որ... Ձգիտեմ ինչ բան է որ կը կեցնէ զիս... (Ժանին): Գիտե՛ս... շատ դժնդակ հարուած մըն է որ կըստանամ քեկէ:

Ժան.— Հա՛յր...

Սիպէրան.— Գոնէ խորհա՞ծ ես հետեանքներուն վրայ:

Ժան.— Ո՛հ ասակալին:

Սիպէրան.— Է՛հ ուրեմն գիտցի՛ր թէ իմ մ'օրեղբօրորդին պատրաստ է ընելու ինչ որ պատիւը կը պահանջէ իրմէ: Իր օճախին վրայ միակ մուր մը չէ որ պիտի քսես... Բաժանումը անխուսաբելի է:

Ժան.— Պիտի ամուսնալուծուի՞ն...

Սիպէրան.— Այո՛, կիներ ընտանիքէն դուրս պիտի վտարուի, բան մը՝ որուն արժանի է արդէն:

Ժան.— Քանի որ այդպէս է, Աննան կրնայ վստահ ըլլալ որ զիս իր քովը պիտի գտնէ:

Սիպէրան.— (Ականջները ցցած) Ի՞նչ կը նշանակէ այդ խօսքը:

Ժան.— Ըսել կուզեմ թէ այն վայրկեանէն սկսեալ ուր Աննան իմ պատճառովս մինակը պիտի մնայ, իմ պարագս է ամուսնանալ անոր հետ:

Սիպէրան.— (Յօնիստը պոստած) Ամուսնանալ անո՛ր, անո՛ր
հետ... Դո՛ւն... Կը ծաղրե՞ս զիս...

Քլարիս.— Հանդա՛րտ, հանդա՛րտ, Աստուծոյ սիրոյն համար...

Սիպէրան.— (Քլարիսին) Չգէ՛... (Ժանին) Շարունակէ՛...
բացատրէ՛... Ընկալանէ՛ հնարքդ... Խնդրոյ առարկայ կի՛նը քե՛նէ չոր-
տէն հինգ տալիս մե՛ծ է, բայց այդ բանը կարեւորութիւն չունի քեզի
համար այնպէս չէ։ Ամուսնութիւն, և ահա այդքան։ Դուն այդ ձևով
կ'որոշես զայն։ Թերեւս ալ փոխադարձաբար, խոստացեր էիք զայն իրարու։

Ժան.— Ո՛հ, այդ գաղտնիքը մտքէս անգամ չէր անցած բնաւ։
Ո՛հ իսկ կը խորհէի թէ, այս ձևով, ճակատագրիս հետ է որ կը խաղայի։
Կը խոստովանիմ ասիկա։ Չգիտեմ թէ այդ հեռանկարը պիտի կեցնէր զիս
թէ ո՛չ, բայց այս վիճակիս մէջ կը տեսնեմ դարմանումի պարտականու-
թիւն մը, որմէ անդարկեցող մարդը մինակ կրնայ խոյս տալ։

Սիպէրան.— Կը գառանցես... յիմար ես դուն։ (Քլարիսին)
Կապուելիք ինե՛ր է այս աղան։

Քլարիս.— Մի՛ բարբոքիր։

Սիպէրան.— Լըջօրէն խորհէ տղան։ Չեմ կարծեր որ պիտի
ուզէիր իբր բու օրինաւոր կենակիցդ առնել թեթեւաբարոյ և առնատենչ,
առնամուլ կի՛ն մը։

Ժան.— (Զայրացած) Ո՛հ։

Քլարիս.— (Ուժգնօրէն բողոքելով) Անհամո՛ղ կի՛ն մը չէ
Աննան։

Սիպէրան.— Ինչպէս թէ չէ...

Ժան.— Դուք ի՛ր հասցէին կը գործածէք այնպիսի խօսքեր,
գորս չեմ կրնար թոյլատրել։

Սիպէրան.— Այն կի՛նը որ՝ անգամ մը, անամօթութիւնը
ցոյց տուած է, ինչ երաշխաւորութիւն ունի որ աղագային հաւատարիմ
պիտի մնայ քեզի։ Ի՞նչ երաշխաւորութիւն ունիս նաեւ, որ իր այդ վար-
մունքին մէջ դուն առաջինը եղած ես...

Ժան.— Անուանարկութիւն է՝ պարզապէս ձեր ըրածը։

Քլարիս.— Չափազանց է, այո՛... իրաւունք չ'ունիս...

Սիպէրան.— (Անդրդռնելի ձայնով մը) Երբ ես կեռջ մը կը
փերագրեմ սովորութիւններ, դանտը պատշաճեցնելով իր ստուգուած արարք-
ներէն մէկուն հետ, շատ յախտուն և անիրաւ ենթադրութիւն մը չէ որ
կ'ընեն։

Քլարիս.— (Ժանին) Մի՛ պատասխանէք։ Ալ մի՛ վիճաբանիք։

Ժան.— (Քլարիսին) Ուրեմն՝ խնդրեցէք հօրմէս, որ այդ
շեշտով չ'ընտելանալէ խօսիլ...

Քլարիս.— (Սիպէրանին) Բարեկամս...

Սիպէրան.— Լռէ՛, դուն, կ'աղաչեմ։

Քլարիս.— (Խեղդողաձայնով) Իրաւունք ունիս։

Սիպէրան.— (Ժանին) Իսկ դո՛ւն, շուտով ըսէ թէ այս տե-
սակ ամուսնութեան մը վրայ երբէք պիտի չ'ապրիս ինձի հետ։

Ժան.— Իսկ ես ձեզի կը յայտարարեմ թէ իմ կի՛նս ըլլալու
պայմանովը միայն Աննան կրնայ Տիկին Տօնսիէն ըլլալէ դադրել։

Սիպէրան.— Կը վստահացնեմ քեզի... դուն այդ արարածը
պիտի չ'կարենաս ընդունիլ տալ ինձի իբրեւ իմ աղջիկս։

Ժան.— Այդ պարագային, ձեզ կը մնայ երկուքս ալ վաճառել։

Սիպէրան.— Ես թոյլ պիտի չտամ քեզի որ ինձմէ ստացած
անունդ շնացողի մը յանձնես, յանձնես անոր՝ որ դուրս վաճառած է իր
օճախէն...

Ժան.— Ձեք կրնար ատիկա արգիլել ինձի... անցուցած եմ
այդ տարիքը։

Քլարիս.— Ժա՛ն։

Սիպէրան.— Ի՞նչ։ Օրէնքն կ'ապաւինիս, ինձի դէմ ցցուելով։
Արգելքիս չեմ ուզեր անսար։ Հաւանութիւն ալ ոտքի տակ կ'առնես։

Ժան.— Այո՛, եթէ պէտք ըլլայ։

Սիպէրան.— Բանի տեղ չեմ զնե՛ր զիս, այնպէս չէ՛...
Նախատեսելիք զիս... հեռու ինձմէ մինչև չգաս և ներողութիւն չ'սնդրես
Գնա՛... խորհէ՛... Կորի՛ր... Կորի՛ր...

Ժան.— Խորհեցէ՛ք, դուք ալ։

(Աջակողմէն դուրս կ'եղի)

ՏԵՍԱՐԱՆ Է.

Քլարիս, Սիպէրան

Սիպէրան.— Անամօթ... Անամօթ... Խեղս զիսէս թը-
ցուց... Դո՛ւն... դուն ալ կը քաջալերէիր զինքը որ զլուխ բռնէ ինձի
դէմ չէ...

Քլարիս.— Ժան՝ անվարան կերպով մըն էր որ կը մերժէր

քել այն կինը դոր ինքն իսկ մոլորեցուցեր էր: Սիրտս չխօսեցաւ զինքը անարդար գտնել:

Սիպէրան.— Այս խնջիւրը հաւատա՛, քու խելքդ ալ թուցուցեր է: Վնասակար բան մը հոտուբտացիր, ի՞նչ է: Քանի մը ժամ առաջ, երկուքս ալ, Աննային դործած յանցանքին վրայ համաձայն էինք:

Քլարիս.— Այդ վայրկեանին՝ ես ճակատագրին կարեւորութիւն չէի տար:

Սիպէրան.— Ի՞նչ կը նշանակէ այդ խօսքը: Թոյլատրեցի՞ր ուրեմն որ յանցաւորը զայն և քեզ խաբխրէ ու համոզէ:

Քլարիս.— Այսչափը միայն կրնամ ըսել քեզի թէ, ես, անձնապէս, կը խղճամ անոր վրայ: Շատ պիտի ուզէի օգտակար ըլլալ իրեն, իր վիշտը մեղձացնել:

Սիպէրան.— Հաւագոյն է որ ջանաս յարաբերութիւններդ խղել անոր հետ: Զարմանալի է որ այս բանը երկրորդ անգամ ըլլալով կրկնել կուտաս ինծի:

Քլարիս.— Ո՛հ, շնորհ ըրէ, և անգամ մըն ալ, ինծի՝ հետ, տղու մը պէս մի՛ վարուիր:

Սիպէրան.— Ես այդ բանն ընելու կ'արտօնեմ ինքզինքս քանի որ կը տեսնեմ թէ քու բարոյականդ յանկարծ այնպիսի դիւրահաճութիւններ կ'ունենայ, զորս երբեք տեսած չէի քու մէջդ:

Քլարիս.— Միթէ՞ զուն ինքզինքդ ալ փայտի պէս կը կարծես:

Սիպէրան.— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես ասով:

Քլարիս.— Քիչ առաջուան վեճաբանութեան մէջ, երբ խընդիրը քու զաւկիդ շուրջ դարձաւ, յանցաւորը աշխարհի միւս ծայրը ղերկելու խօսքը չըրիր բնաւ... Մի՛ պնդեր ուրեմն որ աշխարհի վրայ ըսկըզբունքը միայն գոյութիւն ունի... որովհետեւ կան նաեւ բազմաթիւ հարցեր, անձնու հարցը, օրինակի համար, ինչպէս նաեւ զգացումներու, զգայութիւններու, բնազդին և անակնկալին հարցը...

Սիպէրան.— Կ'ընդունիմ թէ, առանց մտածելու, ես երկու միջոցի դիմեցի: Ատկէ հետեւցնելու չէ սակայն որ Զանը պիտի կարենայ ատկէ աւելի մեծ մէկ տկարութեան վրայ վստահիլ: Եւ եթէ, ատենին, չգոյ հպատակել ինծի, զինքն է որ կը ղրկեմ հոն ուր պէտք է ղրկել:

Քլարիս.— Ո՞ր կէ պիտի առնես այդ կամքը: Ուրիշի մը հանդէպ միայն ունէիր այդ կամքը. որովհետեւ այդ ուրիշը չէր ծառանար քեզի դէմ... Եթէ զաւակդ պատասխանէ քեզի թէ չուզէր երթալ...

Սիպէրան.— Հրամայէ՛...

Քլարիս.— Այո՛... Ի՞նչ կրնաս ընել... Ի՞նչ պիտի ընես...

Սիպէրան.— Ես... ես... Ուրեմն, կ'ընդունիս դուն իրանիմաստ սպառնալիքը... Կ'ընդունիս որ ան իր աղտոտ ծրագիրը դործադրէ:

Քլարիս.— Չէս փափաքիր դուն խնդիրը փակել...

Սիպէրան.— Ո՛ւր է այդ վերջը:

Քլարիս.— Ժանը չըսաւ թէ, վերջապէս, երազածը յաւիտեան կ'ստացուի եր... Միւս կողմէ, ես նշմարեցի թէ Աննան ամբողջովին պատրաստ է կրկին իր պարտականութիւնները ստանձնելու: Քեզի կը մնայ ուրեմն աշխատիլ Աննային և իր անուանոյն միջեւ մերձեցում մը գտնելու համար:

Սիպէրան.— Գիտե՞ս առաջարկածդ ինչ է...

Քլարիս.— Չէ որ դուն էիր ինծի ըսողը թէ Տօնսիւէը ամուսնալուծութեան մղելու գործին մէջ բաւական դեր մը ունեցար... Քու իշխանութիւնդ, հաւանաբար, կարենայ բարեփոխել, կրկին, այդ որոշումը...

Սիպէրան.— Այսպէս... ըսածս ուրանա՛լ... Ետ առնել ինչ որ ամուսնական պատիւի հարցին շուրջ անհանդուրժելի, անհերքելի նկատած եմ... Այդ էր պակաս...

Քլարիս.— Եթէ կ'ուզես որ Ժանը Աննային հետ չկարենայ ամուսնանալ, ասորի միակ միջոցը անոր ազատութիւն չտալն է...

Սիպէրան.— Բայց՝ կ'ըմբռնես թէ այդ ձեւով ես ի՞նչ ըրած պիտի ըլլամ: Կրնամ երեւակայել, որ ես, Սիպէրան, աշխատիմ այդ բարի մարդը ետ դարձնել, բոզին թեւերուն մէջ նետելու համար...

Քլարիս.— Քեզի կը մնայ ընտրել: Խնդիրը շատ պարզ է: Կը կրկնեմ... կամ այն է որ Աննան Տօնսիւէին կինը կը մնայ, կամ այն է որ քու զաւկիդ կինը կ'ըլլայ... Կը նախընտրես զինքը իբրեւ հարս ունենալ, թէ ո՛չ իբրեւ մօրեղբորորդիդ կինը... Հարցը այդտեղ է... Ո՞րը կը նախընտրես...

Սիպէրան.— (Ձանալով խոփիկները գտնել) Այսքան որոշապէս զիս սեղմելու համար զայրացած եմ քեզի դէմ... Զայրացած եմ, այո՛, անոր համար որ իմ մէջս վարանում մը սպրդած ըլլալուն պատճառով ես ինքզինքս նուստացած կ'զգամ... Լռէ... լռէ...

Քլարիս.— Սակայն...

Սիպէրան.— (Ինքզինքը գտնել) Բաւական է... Ես պէտք ունիմ մինակ մնալու... Ես պէտք ունիմ օգ առնելու... Եւ արդէն պարտաւոր եմ Բալայը գտնել ներողութիւն խնդրելու համար:

Քլարիս.— (Սարսափած) Ո՛հ, այդ բանը վերջի ձգէ՛, եւ բանի որ, ներկայիս համար մօրեղբօրորդիդ միայն զինքը կ'ամբաստանէ...

Սիպէրան.— Բա՛վայր անմեղ է։ Պատճառ մը չունիմ' այլեւս կշռելու այն ինչ որ իր փնտրելու անելի վայելուչ կերպով մը կրնայ դարձանել։

Քլարիս.— Բայց ատիկա ըսել չէ թէ իրեն պիտի յայտնես որ զինքը քու քովդ կը պահես կրկին...

Սիպէրան.— Ընդհակառակը, ես պիտի հրամայեմ իրեն որ իմ քովս մնայ։

Քլարիս.— Ո՛հ,

Սիպէրան.— Այդ ձեւովն է որ միայն ես կը յուսամ' իրեն հանդէպ ունեցած պարտքս հատուցած ըլլալ։

Քլարիս.— Մտիկ ըրէ...

Սիպէրան.— Այ բան մը մտիկ չեմ' ըներ։

(Մեջտեղի դռներն դուրս կ'երկ)

Քլարիս.— (Մինակը՝ ընկճուած) Պիտի մնայ...

Վ Ա Ր Ա Գ Ո Յ Ր

ԵՐՐՈՐԴ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

Տեսարանը նույնն է

(Պատահաններուն փեղկերը գոցեն։ Լամբարներ՝ վառուած։ Ապակեղոցէն երկնին հէտընէ մարիլը կը տեսնուի։ Մուրը կ'իջնէ դարասանին վրայ)։

ՏԵՍԱՐԱՆ, Ե.

Աճնա, Ժան

(Վարագոյրը բացուելուն, Աճնա մինակ է։ Ժան ներս կը մտնէ աջակողմի դռնէն)։

Ժան.— Լսեցի որ ինձի կը սպասես...

Աճնա.— Այո՛... Զօրավարը դուրս պիտի ելլէր։ Քնարիս՝ սիրայօժար ընդունեց քեզի իմաց տալ թէ վայրկեանի մը համար կրնանք այստեղ զիրար տեսնել...

Ժան.— Քիչ առաջ, հօրս հետ ունեցած վիճաբանութիւնս պատենք քեզի։

Աճնա.— (Հառաչելով) Այո՛, բայց ատիկա միտքս չսփոփեց։

Ժան.— Ամէնուն և ամէն բանի դէմ քեզ իմ կինս ընելու համար ըրած յայտարարութեանս կը հաւնիս։

Աճնա.— Ինձի հանդէպ այդքան ուղղամտօրէն վարուած ըլլալուդ համար շատ զգածուած եմ։

Ժան.— Ձէիր տարախուսեր ինձմէ, չէ...

Աճնա.— Բնական է թէ ոչ։

Ժան.— Խեղճ բարեկամուհիս։ Սիրելի Աճնա։

Աճնա.— (Ետ մղելով զայն ֆնիռը շարժումով մը) Հանդարտէ։

Ժան.— Ո՛հ... զայրացած ես ինձի դէմ այդ բանը պատահած ըլլալուն համար։

Աճնա.— Ձէ որ երկուքս ալ հաւատարմաբէս պատասխանատու ենք ատոր մէջ։ Բայց մենք հիմա ուրիշ հարց մը քննելու եկած ենք այստեղ, հարց մը որ ամէնէն ծանրակշիռն է։

Ժան.— Մտիկ կ'ընեմ։

Աճնա.— Ձեմ ուզեր որ հօրդ և քու միջեւ, իմ պատճառովս, զժողովին մը առաջ դայ։

Ժան.— Պէտք է որ դուն այդպիսի նկատողութիւն մը ունենաս:

Աննա.— Որքանի՜ երիտասարդ ես դեռ... Ես՝ գործած յան-
ցանքիս վրայ ոճիր մը աւելցուցած պիտի ըլլամ, եթէ ընդունիմ որ դուն
ապագայիդ՝ գեղեցիկ բախտերը զոչես ինծի համար:

Ժան.— Զոհողութեան խօսք չկայ: Ընդհակառակը, ես շատ
երջանիկ պիտի զգամ ինքզինքս:

Աննա.— Նախ և առաջ, թոյլ տուր որ Քլարիսին հետ ունե-
ցած իմ վերջին խօսակցութիւնս հաղորդեմ քեզի:

Ժան.— Խօսէ՛ տեսնեմ...

Աննա.— Ըստ իրեն՝ ամուսնոյս հետ հաշտութեան մը կարե-
ւորութիւնը բոլորովին անյոյս բամ մը է...

Ժան.— Իրա՞ւ:

Աննա.— Թերեւս հարկ ըլլայ օգնել ինծի իր ներումին արժա-
նանալու համար, բան մը զոր պիտի ընեմ ամբողջ հոգիովս, կատարեալ
համոզումով մը, առանց յետին մտածումի, և վերջապէս այն հաստատ
որոշումով թէ պիտի դադրիմ այլեւս քեզի պատկանելէ:

Ժան.— Կը հասկնամ...

Աննա.— Եւ որովհետեւ ամուսինս չգիտէր որ դուն եղած ես...

Ժան.— (Արգիւնդով զինքը որ ճշդէ) Այո՛, այո՛: Յետոյ...

Աննա.— Կարելի պիտի ըլլայ ուրեմն այնպէս մը ընիլ որ ա-
նիկա երբեք քեզի հանդէպ վրէժ մը չունենայ: Եւ այսպէս աղգականական
պարզ յարաբերութիւնները պիտի շարունակուին...

Ժան.— Խօսէ՛, խօսէ՛:

Աննա.— Եթէ այս կարգադրութիւնը յաջողի, տարակոյս
չկայ թէ ո՛չ միայն հօրդ հետ գծառւած ըլլալդ անմիջապէս կը վերջանայ
այլ և անուսնոյս առջեւ դիմակագերծ ըլլալու հաւանականութիւնն ալ
կը ջնջուի ինքնին քեզի համար: Պալով ինծի, այդ կարգադրութիւնը լա-
ւագոյն վերջաւորութիւնը կը նկատեմ, քանի որ այդպէսով, թէ վարմուն-
քըս պիտի չհրապարակուի, թէ անունս անարատ պիտի մնայ և թէ
կեանքս պիտի չխուփուի: Ես կը նախընտրեմ այս ձեւը, դուն ի՞նչ կը
խորհիս...

Ժան.— (Բարեխղճօրէն մտածելով) Այո՛... Ծիշդ է... չեմ
կրնար ուրանալ... Կարելի է... Պարզ է...

Աննա.— (Արագօրէն) Ես ալ արդէն կ'ուզէի ատիկա ըսել
տայ քեզի:

Ժան.— Ինչպէ՞ս...

Աննա.— Կ'ուզէի որ այդ խօսքերը դուն ինքդ ըսէիր:

Ժան.— Ի՞նչ... Թակաւոր մըն էր ուրեմն...

Աննա.— Բնաւ երբէք: Ես քու տրամադրութեանդ տակ զրի
այն միջոցը որով, ես ալ իմ ինկած հարցութիւններէս Այսուհետեւ երկուքս
ալ, գիտենք թէ մինչեւ որ կէտը կապուած էինք մէկմէկու:

Ժան.— Չափազանց անիրաւ ես այդպէս արտայայտուելով:
Այն պարագային ուր ամուսինդ անդրդուելի պիտի մնայ իր առած որոշումին
մէջ, միթէ՞ ճշմարիտ է որ ես հոս եմ, կեանքս վերջնականապէս քու
կետեքիդ հետ կապելու ամբողջովին պատրաստ:

Աննա.— Իրա՞ւ... Երկուքս ալ, խոստովանեցանք թէ ամուս-
նութիւնը պարզապէս չարիքը դարմանելու համար մեր գտած միակ միջոցն
էր: Հիմայ, կը մնայ զիտնալ թէ պիտի ուզեմ ամուսնանալ քեզի հետ
փոխադարձ զիջողութեամբ և համակիրաբարութեամբ, թէ պիտի հաւանիմ քու
կինդ ըլլալ, պարզապէս անոր համար որ ո՛չ դուն ո՛չ ալ ես, ատկէ լա-
ւագոյն բան մը չունենինք ընելու: Ո՛հ, այդ բանը, ո՛հ, ո՛հ... Կ'ուզե՞ս ըսեմ
թէ ինչ պէտք է իր պատասխանել երբ ամուսնոյս հետ կրկին միանալու
ծրագիրը յայտնեցի քեզի:

Ժան.— (Ազդուած) Շատ հետաքրքիր եմ ինծի համար պա-
տրաստած դաւդ ամբողջապէս զիտնալ: Կրնայի՞ր նաեւ ըսել թէ ինչո՞ւ
համար թշնամական ընթացք մը ունիս հիմա ինծի դէմ:

Աննա.— (Հետզհետէ գրգռուելով) Էհ ուրեմն՝ եթէ քիչ մը
ազնուութիւն ունեցած ըլլայիր, պէտք էիր, քիչ առաջ, ըսել ինծի թէ մեր
ստացած հարուածը դժբախտութիւն մը ըլլալէ հեռու էր: Ամուսնալուծութեան
դիմելու այս առիթը, որ զիս ամբողջովին քեզի պիտի բերէր կեանքիս մին-
չեւ վերջը, դուն պէտք էիր պնդիլ զայն չկորսնցնելու համար, օգուտ քաղել
անկէ և անով ուրախանալ: Այս է անշուշտ այն լեզուն զոր պիտի բռնէր
ինծի դէմ, եթէ փափաքածդ ստացած չ'ըլլայիր ինձմէ... Եւ այն ատեն,
քեզ մտիկ ընելով, ես ինքզինք սանձկութեամբ պիտի հարցութեմ: Պիտի
ուզէի հասկնալ անշուշտ թէ, ինքզինքս նուիրելէ վերջ, իրաւունք ունէ՞ի
քաշուիլ թէ ոչ... Եւ այսպէս՝ վայրկեան մը վշտազին, բայց միեւնոյն
ատեն հեշտալի անորոշութիւն մը պիտի ունենայի...

Ժան.— Ծիշդ է, ժամանակ չունեցայ այս բոլոր կնճառութիւն-
ներուն վրայ խորհիլ: Միամտօրէն պատասխանեցի... տղու մը պէս...

Աննա.— Ի՛նչ օգուտ... Թրթռուն պէտք էիր ըլլալ: Պէտք
էիր խոյանալ զիս կորսնցնելու գարափարին դէմ, պէտք էիր ջանալ

համոզել... փախցնել զիս... Մի՛ վախճար, վճռականապէս պիտի մերժէի քեզի...

Ժան.— Ուրեմն...

Աննա.— Բայց ես ատուր մէջ պիտի գտնէի զգուանք մը, միւթ-թարնութիւն մը քու աղուոր աչքերուդ համար կրած անկումիս մէջ... Չ'ըսիր ինչ որ պէտք էիր ըսել, որովհետեւ... դուն անսիրտ մըն ես...

(Չայնը կը դողդողայ)

Ժան.— Կ'աղաչեմ, Աննա՛, հանդարտէ՛: Ինչո՞ւ դուն քեզի ցաւ կըստեղծես:

Աննա.— Կորիւր... կորիւր...

Ժան.— Ես ալ արդէն արդէն ասկէ հեռանալ կ'ուզեմ, որովհետեւ չգիտեմ թէ այս բոլորէն վերջ, ո՞ւր եմ և ինչ կ'ընեմ: Չեմ յաւակնիր անշուշտ կիները ճանչնալ, բայց անիրաւութիւն մը չէ երբ կ'ըսեն թէ անոնք անհասկնալի են:

Աննա.— (Արցունքով) Տխմա՛ր...

Ժան.— Ընդունէ՛ գոնէ որ այս խօսակցութիւնը սկսելէն ի վեր փոփոխականութիւնովդ ապշեցուցիր զիս շարունակ:

Աննա.— Ո՛հ...

Ժան.— Այո՛, այո՛: Անմիջապէս յայտնեցիր թէ քու ամենասիրելի փափաքդ էր կեանքդ վերաջինել մարդու մը հետ զոր կ'արհամարհէիր:

Աննա.— Ե՞ս... արհամարհել ամուսինս... Կը հնարես...

Ժան.— Ես քու խօսքերդ են որ կը կրկնեմ հիմա: Այս առաւօտ՝ դուն չըսիր որ կեանքդ նոր կը սկսէր...

Աննա.— Այդպիսի պարագայի մը մէջ, մարդ շատ բաներ կ'ըսէ... շատ բաներ... անհաւատալի բաներ:

Ժան.— Դուն չէիր ըսողը որ այն մարդը, որուն հետ կ'ապրէիր, զգուանք պիտի պատճառէր քեզի այսուհետեւ...

Աննա.— Ես այդ բանը չըսի...

Ժան.— Աննա՛... մինչեւ իսկ աւելցուցիր թէ...

Աննա.— Սխա՛լ է...

Ժան.— Աննա՛... Աննա՛...

Աննա.— Դուն միայն կը պնդէիր խօսեցնել ինծի... բայց ես՝ ինքնիրմէս, երբեք չեմ յօժարած ամուսինս քննադատել: Եւ մանաւանդ՝ անոր բացակայութենէն օգտուող կին մը չեմ, որովհետեւ եթէ անիկա հոն եղած ըլլար, ինքզինքը պիտի պաշտպանէր անկասկած...

Ժան.— Թո՛ղ այդպէս ըլլայ... Թող ես սխալ հասկցած ըլլամ՝ քեզի Չեմ ուզեր ասկէ աւելի ջղայնօտել քեզ:

Աննա.— Այո՛, մի պնդե՛ր այլ եւս... Ինչ որ ըսենք ասկէ աւելի, անհաճոյ խօսքեր պիտի ըլլան: Մուցի՛ր ուրեմն խօսքերուս ուժգնութիւնը...

Ժան.— (Խանդադրանքով) Եթէ կայ միակ բան մը, Աննա, զոր զիւրութեամբ պիտի կարենամ մոռնալ, այդ սոսկ քու խօսքերդ են:

Աննա.— (Մեղանադձո՛ս) Բացարձակ մոռացումը, արդէն, ապահովաբար նուազ դժուար պիտի ըլլայ քեզի, քան ուրիշի մը:

(Այս խօսքերուն հետ, Եւրոպայի մը, իր սենեակը ցոյց կու տայ):

Ժան.— Կը փափաքիս որ միևնա՛կ ձգիմ՝ քեզ...

Աննա.— Այո՛...

Ժան.— Ուրեմն... ինծի կը մնայ բարի յաջողութիւն մարթել քեզի...

Աննա.— Ծնորհակալ եմ... Ծնորհակալ եմ քեզի...

(Ժան աջակողմէն դուռն կ'երթի)

ՏԵՍԱՐԱՆ Բ.

Քլարիս, Աննա

Քլարիս.— (Մեջքեղի դռնէն ներս մտնելով) Ժանը տեսա՞ք...

Աննա.— Հիմայ դուրս ելա: Հոսկէ...

Քլարիս.— Համաձայնութիւն գոյացաւ:

Աննա.— Այո՛: Ամէն ինչ կատարեալ եղաւ:

Քլարիս.— Չեզի կը մնայ ուրեմն հիմայ ձեր ամուսինը սիրաշահիլ:

Աննա.— Յաջողութիւնը կախում ունի այն պաշտպանութենէն, զոր պիտի շնորհէք ինծի, դուք և ձեր ամուսինը:

Քլարիս.— Զօրավարը, այս պահուս, ակումբը վար դրած են: Չեմ գիտեր թէ ինչ տրամադրութիւններով տուն պիտի վերադառնայ: Ես իմ կողմէս, կրցածս ըրի մեկնելէն առաջ: Վայրկեանմը թէեւ իր սկզբունքները խախտեցան զաւկին առաջարկած ամուսնութիւնը արգիլելու փափաքովը, բայց այդ փափաքը չկրցաւ զանոնք արմատախիլ ընել: Լաւագոյն է ուրեմն որ մեծ մասամբ դուք ձեր վրայ յոյս դնէք...

Աննա.— Ափսո՛ս...

Քլարիս.— Տօնսիւնին վերադարձը մօտալուտ է: Այդ ընկձո-

ւած զիմագիծով, այդ յուսահատ վիճակով մի՛ զիմաւորէք զինքը, որով-
հետեւ այդպիսով անիկա կրկին այսօրուան անցուղարձերը պիտի պատկե-
րացնէ իր աչքերուն առջեւ, անխնայ կերպով: Գացէ՛ք հանգստանալ: Աչ-
քերնիդ լուացէ՛ք: Զանապէք ձեր խովորական զէմքը շինել, որովհետեւ
այդ բանը պիտի յիշեցնէ իրեն իր երբեմնի երջանկութիւնը:

Աննա.— Էութիւնս ցեր տրամադրութեան տակ զրած եմ:
Ինծի կը մնայ կուրօրէն հնազանդիլ ձեզի: Բայց, երթալէս առաջ, բան
մը հարցնել պիտի ուզէի...

Քլարիս.— Ի՞նչ բան:

Աննա.— Պիտի ուզէի ունենալ այն տպաւորութիւնը թէ, այս
վայրկեանին զթութենէն լաւագոյն զգացումով մըն է որ ինծի մօտեցած
էք...

Քլարիս.— Զափաղանց յուզուած եմ... այնպէս՝ ինչպէս
պիտի ըլլայի եթէ խնդրոյ առարկան ես եղած ըլլայի...

Աննա.— Ես այնքան պէտք ունիմ հաւատալ որ, հակառակ
ամէն բանի, արժանիքէս քիչ կորսնցուցած եմ ձեր մօտ...

Քլարիս.— Համբուրեցէ՛ք զիս:

Աննա.— Ա՛խ... Այդ էր ուզածս: (Կը գրկախառնուին) Ա՛խ,
որչափ բարի էք... եղբայրական էր...

Քլարիս.— Այո՛... այո՛...

Աննա.— Հիմայ... կրնամ մեկնիլ... ամբողջովին զօրացած,

(Զախակողմէն դուրս կ'ելի)

ՏԵՍԱՐԱՆ Գ.

Քլարիս, Բավայ

(Մեջքեղի դռնէն ներս կը մտնէ Բավայ)

Քլարիս.— (Խնդած) Դո՛ւք... այսքան շուտով:

Բավայ.— Պ. տը Սիպէրան հիմայ մեկնեցաւ իմ տունէս: Իր
այս զիմումը մոռցնել տուաւ ինչ որ ըսուած էր: Եւ հրամայեց ինծի մնալ:

Քլարիս.— Եւ դուք հիմայ կուգաք խնդրել ինձմէ որ հա-
մաձայնիմ ատոր, այնպէս չէ՞:

Բավայ.— Կուգամ խնդրել ձենէ որ հաճիք հասկնալ թէ ես
անմիջապէս ընդունեցայ այդ բանը, առանց վտրանումի, առանց քննու-
թեան:

Քլարիս.— Ես արժանի կե ասոր: Գիտեմ, ես միայն յանցա-
ւոր եմ, այդքան անխոհեմօրէն ձեզի հետ խօսած ըլլալուս համար:

Բավայ.— Ծի՛ զղջաք ինծի վստահած ըլլալնուդ համար այն
իրողութիւնը թէ ձեր ունեցած դժբախտ ճակատագրին համար սփոփանք
մըն է զգալ, մօտիկդ միտք մը՝ որ շարունակ կը ցաւակցի, որ շարունակ
կը մտահոգուի նշմարուած իւրաքանչիւր տխրութեան համար:

Քլարիս.— Դուք չափէն աւելի մոլորեցուցիք զիս: Ես ինքը-
զինքիս առջեւ նախ փորձեցի, և յետոյ ձեր աչքերուն առջեւ շեշտեցի
այն ծայրայեղ համակրանքը զոր կը տածէի ձեզի հանդէպ: Եւ այնքան
առաջ դացի, որ արդէն իսկ ձենէ նախանձիւս ալ յայտնեցի պարզօրէն:
Այսպէսով՝ ես մէկ կողմ նետած եղայ այն զիմակը, որուն տակ, հիմա,
յետին բախտը ունեցած պիտի ըլլայի ձեզ կարենալ հեռացնելու:

Բավայ.— Ճիշդ է որ, այն պաշտելի բաներէն վերջ որոնք
ձեր մտքին մէջ, ինծի համար բողբոջիլ սկսան, դուք պիտի չկրնաք
արգիլել զիս հաւատալու թէ մեր վրայ, երջանկութիւնը պիտի փայլի:
Սիրուելու յոյսս չեմ կտրեր այլեւս, այլ ընդհակառակը, յամառօրէն կը
յուսամ ատոր:

Քլարիս.— Ո՛հ, մի՛ յուսաք: Ոչի՛նչ մի՛ յուսաք... Եւ արդէն
ինչ է ձեր սպասածը... Եթէ պատահի որ ճշմարտապէս մղուիմ ձեր
սէրը բաժնելու, ատիկա ի՞նչ բանի պիտի արժէ քանի որ երկուքս ալ
ահեղօրէն պիտի տառապինք:

Բավայ.— Ինչո՞ւ տառապիլ: Ինչո՞ւ երջանիկ պիտի չըլլանք...
Ինչո՞ւ:

Քլարիս.— Բնական է թէ դուք ոչ մէկ արգելքէ կը վախ-
նաք: Ձեր բնակարանը վկայ է թէ կարելի եղաւ այս տունին մէջ զըտ-
նուող միւս կնոջ հետ համաձայնութիւն գոյացնել: Եւ դուք շուտով երե-
ւակայեցիք և հիւսեցիք կարգադրութիւններ, որոնք զիս ալ միեւնոյն
ժամադրութեանն առաջնորդելու նպատակ ունին...

Բավայ.— Ձեզի հանդէպ ունեցած յարգանքս պէտք էր հո-
վանաւորեր զիս ձեր այդ անգութ շեշտին դէմ: Ինչո՞ւ զայրացած էք եւ
ինչո՞ւ կուլէք ես առնել այն բարեբը զոր ըրիք ինծի, երբ քիչ առաջ,
մէկէ աւելի անգամներ, արտայայտուեցաք այնքան քաղցրութեամբ: Յիշե-
էք թէ որչափ յուզուեր, որչափ խեղալօրէն զգածուեր էիք, պահէմը...

Յիշեցէք, յիշեցէք թէ որչափ ձեր ձայնը կը դողդղար...

Քլարիս.— Կը յիշեմ... ցաւալիօրէն: Դուք իմ մէջս դողդղացուցիք այն բոլոր բաները որոնցմէ կը կարծէի այլեւս հրաժարած ըլլալ, զորս ես հոն ամբարներ ու ճգմեր էի, զորս հոն նետեր էին ուրիշներ, վերջապէս այն բոլոր բաները որոնք տկարօրէն կը ջանան տակաւին հոն բաբախել... Եւ, ստուգիւ, ձեր ազդեցութեան տակ, ես, վաշտկեան մը, նշմարեցի ուրիշ ճակատագրի մը մտացածին կարելիութիւնը: Ատիկա նշոյլ մը, բոց մըն էր որ ձենէ իմ սառած էութեանս կ'անցնէր... Այո՛, ես իսկուեր էի, և պահ մը խորհեցայ. — « ո՞վ գիտէ, քերեւս այն տրարածը որուն համար աշխարհ եկայ... ո՞վ գիտէ թերեւս այդ արարածը, նոյն ինքն է... »

Բավայ.— Ո՛հ, ճշմարիտ է... ունեցա՞ք այդ տեսիլը...

Քլարիս.— Այն վայրկեանին ուր հրաժեշտ կ'առնէիք ինձմէ, ես խորհեցայ թէ, հակառակ ճակատագրիս յառաջացեալ ժամուն, սիրոյ մեծ իրականութիւնը առիթի մը միայն կը սպասէր: Երբ մեկնեցաք, բան մը իմ մէջս իր հոգեւարքի վայրկեանները ասլոցեցաւ: Հազիւ ծնած, ես կը կորսնցնէի այն միակ յոյսը զոր վայժակներ և հիւսեր էի, այս աշխարհիս վրայ, երկրորդ կեանքի մը հաւանականութեան համար:

Բավայ.— Յանուն ինչ բանի կը պաշտպանէք ուրեմն հիմայ ինքզինքնիդ այդ աւելի քան զօրաւոր նախազգացումներուն դէմ... Ի՞նչ բան, այսուհետեւ պիտի շղթայէ, պիտի կապէ ձեզի պարտականութեան մը, որ գարշելի է, անհաշտ միութեանմը մէջ, ուր դուք կը բաղխիք ձերի-նէն շատ տարբեր նկարագրի մը, ուր մինչեւ իսկ տարիքի տարբերութիւնն ալ ահագին է... Չ'ունիք նայուածք մը, չ'ունիք խօսք մը որ սէր չցանկայ: Այն ամէն ինչ որ հոգիի մը խորը կուլայ, այն ամէն ինչ որ սրտի մը մէջ, կ'երգէ ու կը կանչէ, այդ բոլորը ձեզ կը կրկնեն թէ դուք ձեր սպասածը պիտի գտնէք իմ սիրոյս մէջ: Գիտէք արդէն որ չէ եղած կին մը որ լւօրէն այդքան սիրուած և փայփայուած ըլլայ ինձմէ: Խորհեցէք, խորհեցէք այն անծայր և բուռն երախտիքը, այն բոլոր հեշտանքները որոնք պիտի օրհնեն ձեզ, եթէ կը սիրէք զիս... եթէ կը սիրէք զիս...

Քլարիս.— (Դիմումով) Երբ ձեզ մտիկ կ'ընեմ, անձանօթ տենդ մը մինչեւ ուղեղս կը բարձրանայ: Աստուան կը բացուի, հեռապատկերները կը պարզուին: Ա՛խ, խոյս տալ բարոյական միութենէն, և, առանձին ու մինակ մնալով իսկ, զգալ որ շարունակ քովդ ուրիշ հոգի մը կայ, ան և ինքը, քու անձիդ մէջ իրարու խառնուած... Խօսիլ, խնդալ, լռել, խորհիլ, գործել, իրարմէ հեռանալ, և յետոյ կրկին, զիրար գտնել

անդադար սիրոյ մէջ ապրելու գիտովցուցիչ տպաւորութեան տակ, որպէս թէ յաւիտենական ամսու մը իր տաք անուշահոտութիւնով պարուրած ըլլար քեզ... Ո՛հ, չ'ունենալ այլեւս մահացած, ծմլուած զգայնութիւններ, և կշտամբանքի մը, այսպէսութեան մը շարունակական սպառնալիքին և կամ որոշ կարգ մը յօժարութիւններու առթած անձկութեան տակ վախով, չլռեցնել այդ զգայնութիւնները... Որովհետեւ, տեսէք, չարիքը, պատկանած մարդուդ խրոխտ եսասէր մը, և դաժան կենակից մը ըլլալուն մէջ չէ, քանի որ այդ բանը թերեւս տանելի ըլլար նորէն, եթէ որոշ ժամերու ինքն իսկ, չփոխուէր կնամով պահանջատէրի մը, որուն պարտական ես սէր մը զոր չունիս...

Բավայ.— (Ուժգնօրէն) Այլևս ձեր հոս մնալը չեմ ուզեր:

Քլարիս.— Լռեցէ՛ք:

Բավայ.— Կ'ուզեմ որ իմս ըլլաք դուք, միակ իմս:

Քլարիս.— (Հեռանալով անկի) Սխալ է ձեր բռնած ճամբան: Եթէ պէտք է որ ձեզ սիրեմ, եթէ սիրեմ ձեզ անձս ձեզ նուիրելու աստիճան, այդ վայրկեանին իսկ, ես ինձի պարտք պիտի սեպեմ իմացնել ամուսնոյս որ կը հեռանամ իր օճախէն, ազատութիւնս վերստանալու համար, և ասիկա անոր համար որ պիտի չ'ուզեմ այլևս շահագործել զինքը: Ես պիտի մեկնիմ հետս տանելով այն շրջազգեստը միայն զոր հագած պիտի ըլլամ, նկատի ունենալով որ այս տունը մտած առեւնա հին զգեստեղէններ միայն հետս բերի... Այս պայմաններուն մէջ զիս պիտի ընդունիք:

Բավայ.— Ա՛խ, բարեկամուհի՛ս, բանի որ չէք վախճար զըրկանքներէն, վշտերէն, արիական ծիգէն, կեանքի պայքարէն, այդ պարագային, մի՛ երկչոտիք, կապեցէք ձեր բախտը իմինիս հետ: Մեկնի՛նք միասին... մեկնի՛նք:

(Կ'ուզի գինի թեւեռուն մէջ առնել)

Քլարիս.— (Քաշուելով) Կ'աղաչեմ...

Բավայ.— Մի՛ մերժէք զիս...

Քլարիս.— Այո՛ թողէք զիս... ես ձեզի յայտնեցի ամէն բան...

մինչև իսկ՝ ըսի թէ ես անձամբ պիտի գամ ձեր թևերուն մէջ նետուիլ, եթէ, օր մը, հաստատապէս և վճռականապէս համոզուիմ որ յաւիտեան ա՛լ պէտք է ձերն ըլլամ: Բայց ամէն բանէ առաջ, խորապէս ինքզինքս հարցուփորձելու, և ձեր հեռանալէն վերջ, իբնամփոփուելու պէտք ունիմ: Եւ ատոր համար ես կը պահանջեմ ձենէ պէտք եղած ժամանակը, շաբաթներ զուցէ, առանց ձեզ տեսնելու...

Բաժայ.— Ո՛հ... ինչպէ՞ս...

Քլարիս.— Եթէ շարունակենք այսպէս զիրար տեսնել, օր օրի, դուք պահանջներ պիտի ունենաք և ես տկարութիւններ: Ես չեմ ուզեր յարածուն հաճոյակատարութիւններու գարշանքին ենթարկուիլ: Եթէ պիտի ունենաք զիս, ես կ'ուզեմ որ այդ բանն ընէք մէկ անգամէն, առանց վերապահումի: Հիմակուքնէ ոչինչ կրնամ ճշդել, ո՛չ իսկ ըսել թէ երբէք այդ բանը կարելի պիտի չ'ըլլայ, քանի որ ես իսկ բացարձակապէս անտեղեակ եմ ու կ'ապրիմ տարուբեր վիճակի մը մէջ, բայց եթէ կայ բան մը որուն մասին ապահով եմ, այդ ալ այն է որ պիտի չ'ենեմ ձեզի եթէ ջանաք շուրջս պտտիլ, բռնութիւն բանեցնելու համար այս որոշումիս վրայ, ջղերուս վրայ ձեր ունեցած իշխանութիւնովը և ձեր մերձեցումին փիզիքական ազդեցութիւնովը:

Բաժայ.— Ի՞նչ... Հեռու կենալ... Բացակայի՛լ, երբ խընդիրը հոս հասած է արդէն: Բայց ատիկա պիտի նշանակէր հրաժարիլ ձեռքէ: Միթէ կրնամ ճակատագրիս հետ խաղալու յանդիմութիւնը ունենալ:

Քլարիս.— Գերագոյն զօրութիւնով մըն է որ այս ժամանակամիջոցը կը խնդրեմ ձեռքէ: Որոշումն անխախտ է: Հպատակեցէք: Գա-
յէ՛ք:

Բաժայ.— Անչնչելի զգայութիւն մը զրէք ուրեմն երակներուս մէջ: Տուէ՛ք ինծի այն զինովութիւնը որուն այնքան, այնքան պէտք ունիմ:

Քլարիս.— Ի՞նչ կ'ուզէք:

Բաժայ.— Ձեր շրթները:

Քլարիս.— Ո՛հ:

Բաժայ.— Անոնց տիրացած ըլլալս պիտի ապրեցնէ զիս...

Շրթներդ:

Քլարիս.— Ո՛հ... Բաժայ:

Բաժայ.— Շրթներդ, ա՛խ, եթէ կ'ուզես որ մեկնիմ:

Քլարիս.— (Համբոյր մը անտեսելով) Գացէ՛ք:

(Բաժայ գիրկնդիստուն, կը համբուրէ զինքը)

ՏԵՍԱԲԱՆ Գ.

Նոյնք, Սիպերան

(Զօրավարը աջակողմէն ներս կը մտնէ)

Սիպերան.— (Սոսկալի շուարունի մը մէջ) Թշուառական-
ներ...:

(Քլարիս կը խզէ գրկախառնումը ահուսաւորապէս աղաղակներով)

Բաժայ.— (Միջամտելով) Ինձմէ միայն վրէժ լուծեցէք:

Սիպերան.— (Արձանիկ մը առնելով իսկոյն) Քեզ կը սպա-
նեմ հիմա...

Քլարիս.— (Յուսահատ ձիւներով) Ո՛հ... այդ ոճիւրը, ո՛հ...
ո՛չ այդ բանը, ո՛չ ատիկա:

Սիպերան.— (Պահ մը վարանումէ յետոյ) Կարծուածին պէս
ղիւրին ալ չէ այդ բանը ընել:

(Արձանիկը գետին կը նետէ)

Բաժայ.— Մեղաւորը... Ես եմ միայն: Բռնութիւն բանեցուցի:

Սիպերան.— Դուն դուրս ելիր հոսկէ:

Քլարիս.— (Բաժային) Գացէք:

Բաժայ.— (Քլարիսին) Բայց դո՞ւք...

Քլարիս.— (Անժամօքին մէջ կորսուելու շարժումներ ընե-
լով) Ա՛խ...

Սիպերան.— (Բաժային) Պիտի երթնա հոսկէ թէ ոչ:

Քլարիս.— (Բաժային, անդիմադրելի իշխանութիւնով մը)
Գացէ՛ք:

Բաժայ.— (Քլարիսին) Կը հնազանդիմ ձեզի:

Սիպերան.— Կորի՛ր... Կորի՛ր:

(Բաժայ ետ ետ ետքադով դուրս կ'ելլէ մեջքէն ղողակներով)

ՏԵՍԱԲԱՆ Ե.

Քլարիս, Սիպերան

Սիպերան.— (Ինքզինքնէն դուրս ելած) Դուն... Դուն ըրիր
այս բանը... իմ բացարձակ վստահութեանս փոխարէն... Դուն կը ծաղ-
րէի՛ր և ցածօրէն կը խաբէիր ուրեմն զիս...

Քլարիս.— Եթէ տակաւին զիս հոս կը տեսնես, պատճառը
այն է որ չափ մը դնել կ'ուզեմ քու ինծի հանդէպ ունենալիք դատա-

տանիդ: Ես թող պիտի չտամ քեզի հաւատալ թէ խորամանկութեան և կեղծաւորութեան մէջ ապրած եմ մինչև այսօր քու քովդ որովհետև այն միակ յանցանքը որ զործած եմ կեանքիս ամբողջ տևողութեանը և որը՝ անարգանք մը կրնայ սեպուիլ քեզի դէմ, այդ ալ այն է որուն մէջ տեսար զիս, քիչ առաջ:

Սիպէրան.— Եստ Ծանօթ է այդ յանկերզը, և եթէ դայն օգնութեան կը կանչեն նման պարագաներու մէջ, պարզապէս անոր համար է որ այդպիսով շատ զիւրիս է շատ մը բաներ ուրանալ: Այ մի՛ ստեր, և ըսէ ինծի թէ երբէն ի վեր ունէիր այդ սիրահարը:

Քլարիս. Եթէ ընդունինք թէ երկար ատենէ ի վեր է որ մենք իրարու կը պատկանէինք, միթէ պիտի կարենայինք ընդունիլ որ քու այս առտուան սխալդ մեզ իրարմէ բաժնէր: Ես ոչ մէկ ատեն փորձեցի կեցնել քեզ այն որոշումէն որ զինքը հեռացուցած պիտի ըլլար ինձմէ: Մինչև իսկ, վերջին րոպէին, ես ջանացի համոզել քեզ որպէս զի զինքը հոս չպահես: Գալով իրեն, ան չ'ուզեց ինքզինքը արդարացնել, չքմեղանալ, երբ այդ բանը շատ զիւրիս էր իրեն: Կը հարցնեմ ուրեմն քեզի. այսպէս է որ պիտի վարուէին անոնք որ երկար ատենէ ի վեր եղած են սիրահար և հոմանուհի:

Սիպէրան. Երևոյթներ կան որ ճշմարտութիւնը կը խօսիս, բայց՝ ենթադրելով հանդերձ թէ խաբէութեանդ առաջին վայրկեանին էր որ վրայ հասայ, դուն արդէն անոր յանձնուեր էիր, դուն արդէն անոր սեփականութիւն դարձեր էիր. . .

Քլարիս. Իմ մէջս երբեք չէր ուռճացեր տակաւին անոր պատկանելու և այդպիսով քեզի անհաւատարիմ ըլլալու գաղափարը: Քիչ առաջ՝ սիրայեղ յայտարարութիւններու գերին դարձեր էի ժամերով, յայտարարութիւններ, զորս չէի նախատեսած: Կրցածիս չափ բողոքեցի ատոնց դէմ. . . և, անկարող, անկարագրելի տկարութեան մը զոհը եղայ, վերջապէս:

Սիպէրան. Ա՛խ, այո՛. . . կնամովի մը խօսքերուն ականջ կը դնէիր պարզապէս, առանց գէշութիւն խորհելու, այնպէս չէ: Մաքուր հաւատքով մըն է որ անոր առաջարկութիւններուն կը յանձնուէիր, տաւրակոյս չկայ: Սէրը չէ որ սարսեց քեզ, ո՛չ մեղքին հրապոյրը, ո՛չ ալ մոլութեան փորձութիւնը, ատոնք սովորական զրդապաճառներ են, բայց քուկինդ չսուած, գերմարդկային բան մըն էր:

Քլարիս. Քիչ առաջ ես ալ քեզի պէս ծաղրեցի, բայց հիմա այդ հեգնական շեշտը զործածած ըլլալու համար կուրծքս կը ծեծեմ, կը զղջամ: Ասով հանդերձ ես չքաշուեցայ տալու իրականութեան այն վիայութիւնը զոր պարտական էի:

Սիպէրան.— Կը կարծես որ այդքանը բաւակա՞ն է ինձի:

Քլարիս.— Գանկա պատերուն իսկ դարնես, ասկէ աւելի բացատրութիւն մը պիտի չկրնաս առնել ինձմէ: Ես ամէն բան պատմեցի քեզի կրցածիս չափով:

Սիպէրան.— Ձեռ խորհիր ներում խնդրել և թողութիւն առաջարկել:

Քլարիս.— Ձէ որ դուն իսկ սորվեցուցած ես ինձի թէ քեզի համար իմ ըրածս աններելի է: Ինձի կը ֆնայ միայն ուրեմն կանխել այն հրամանը որ զիս այս տունէն պիտի արտաքսէ:

Սիպէրան.— Ատիկա գործիդ պիտի գար, չէ: Այդպիսով դուն ազատ պիտի ըլլայիր երթալ և միանալ անոր որ մարմնիդ նորօրինակ սարսուռ մը տուաւ: Խոստովանէ թէ միակ նպատակդ հիմա, հոգիով և մարմնով անոր պատկանիլ է:

Քլարիս.— Ես պէտք եղած ճշդութեամբ տուի քեզի: Եւ կը փակեմ այստեղ այն բոլոր հաշիւները զորս պարտական եմ քեզի տալ:

Սիպէրան.— Որոշելը քու պարտքդ չէ: Ես պատուարներ պիտի զետեղեմ հիմա մեղսակիցիդ և քու միջևդ: Դուն այս տունէս պիտի չջարժիս մինչև ցնոր տնօրինութիւն:

Քլարիս.— Ես պիտի չկենամ այստեղ ինքզինքս հաճոյքիդ ենթարկելով: Պիտի չկենամ, որպէսզի չարջարես զիս այն նախանձոտութիւնով զոր ես իսկ արթնցուցի մէջդ, ինպէս որ մինչև այսօր բռնակալ նրկարագրովդ արինս ծած ես:

Սիպէրան.— Գարշելի է ըսածդ: Ի՞նչ. . . երկար ատենէ ի վեր թշնամի մը ունիմ եղեր քու մէջդ: Վերապահութեանդ, պաղութիւններդ զորս յիմարաբար կարծեցեալ զգաստասիրութեանդ կը վերագրէի, այդ բոլորը կատաղի հակակրօնք մըն էր ուրեմն ինձի դէմ: Ամբողջ հոգիովդ կ'ատես եղեր զիս, և շարունակ ատեր ես զիս, այնպէս չէ. . .

Քլարիս.— Ո՛չ շարունակ: Երբ ամուսնացանք, կատարեալ խանդաղատանքով մըն էր որ ես քեզի մօտեցայ: Դուն այդ զգացումս կ'արդարացնէիր, որովհետև քու մէջդ կայ և՛ պատուախնդրութիւն և՛ անձնական արժանիք. . . բայց նկարագրիդ խստութիւնները շատ անգամներ վշտացուցին զիս. . . Սրտիս զանազան թափերը, ապրելակերպերս, դուն այդ բոլորը չ'ընդունեցիր լիովին, այնպէս՝ ինչպէս որ ես զանոնք քեզի կը բերէի. . . Մեծագոյն զրօսանքդ զիմացինդ կրթել է. . . Դուն ուզեցիր կրթել ընթացքս, ձեւերս, խորհրդածութիւններս, համոզումներս, վերջապէս ամբողջ նկարագիրս: Արդ՝ կարելի է ամէն բան կրթել, ամէն ինչ կոկել սորվեցնել ամէն բան, բացի սէրէն, որովհետև ատոր մէջ կը մտնէ վախը: Եւ վախը ատելութեան մէկ տեսակն է: Վիճակիս մասին

գիտես, երբ համոզուեցայ, Երբեմն կը տանէիր զիս, ցոյց տալու թէ ինչ-պէս կը կերակրէիր ձերեղ, սեղանին մնացորդներովը: Մինչ ասոնցմէ մէկը կամ միւսը ձեռքիդ մէջէն կ'ուտէր, իմ ուշադրութիւնս կը զրոշմուէր իր սեւ աչքին որուն վրայ ձերմակ կ'իսաշրջանակ մը շարունակապէս արթուն եղող զարհուրանքը ցոյց կու տար: Արագութիւնը որով ան ետ կ'երթար, յառաջանալու համար ունեցած կասկածոտ դանդաղութիւնները, այդ տեսակ մը մտահոգ ձեւը որով իր ամէնօրեայ տէրը կը դիտէր ան, յաւիտենական անձանթի մը պէս, որը՝ խթաններով յարձակելուն չափ լաւ, ձայնով ալ գիտէ փայփայել դայն, այդ բոլորը, վերջապէս կը կազմէին, այո՛, այնպիսի գունագեղ ամբողջութիւն մը, որ իւրաքանչիւր անգամուն ալ, և աօրկա ինծի հետ լաւ վարուած վայրկեանիդ անշուշտ, կը մղուէի խորհիլ թէ այդ կէս մը դողդոջուն անասունը իսկ և իսկ իմ պատկերիս կը համապատասխանէր...

Սիւլէրան.— Կշիռքին միւս կողմն ալ, սակայն, պէտք էիր ինձմէ ստացած առաւելութիւններդ դնել: Ինչ շուտ մէկդի կը թողուս այն բացարձակ անշահախնդրութիւնը որ ունեցայ քեզի հանդէպ, քեզ ընտրած ատենս:

Քլարիս.— Չեմ ուզեր որ զիս առանց զրամի առած ըլլալուդ համար ունէ ակնարկութիւն մը ընես ասկէ վերջ: Այդ խօսքը հաճելի է ինծի և ես ատոր մէջ կը գտնեմ կատարեալ սփոփանք մը, որովհետեւ անիկա կը ստիպէ զիս մեկնիլ քու տունէդ, այստեղ եկած ատենէս աւելի աղքատ վիճակի մէջ, բանի որ հոս կը ձգեմ գոնէ կուսութեանս գինը, կուսութեանս արժէքը...

Սիւլէրան.— Կը տեսնեմ որ ձեռքիդ մէջ ինկածը կ'ուզես իբրեւ զէնք գործածել ինծի դէմ: Եւ անոնցմէ ոչ մէկը կը խնայես ինծի, Լաւ, թող այդպէս ըլլայ: Բայց անկումէն առաջ պէտք էիր բողոքել այդ բոլորին դէմ, երբ դեռ, իրապէս: Իրաւունք ունէիր ձայն բարձրացնելու: Ինչո՞ւ չստիպեցիր զիս որ անձիս վրայ հսկեմ: Ինչո՞ւ չ'ըրիր այդ բանը, խորհրդակցաբար, այնպէս ինչպէս վայելուչ էր քեզի պէս պարկեշտ կնոջ մը:

Քլարիս.— Կան այնպիսի գորութիւններ զորս մարդ կը գտնէ այն ատեն միայն երբ արդէն փոթորիկը պայթած է, երբ նաւաբեկումն ալ մօտ է... Ըմբոստանալ գիտնալու համար, մարդ առաքելութենէն ուրիշ բան պէտք է ունենայ իր հոգիին մէջ: Չգիտեմ ինչ անուն տամ այն անձանթի ուժերուն որոնք, այս վայրկեանիս, կ'ողբերեն զիս... Ատիկա չկրնար ըլլալ որ ճշմարիտ սէր մը ունիմ դեռ ուրիշի մը համար: Քեզի դէմ այլեւս սխալ ըլլալէ հեռու է: Ամբողջ կենսունակութիւն մըն է որ իմ մէջս նոր աշխարհ կուգայ: Կեանքէն ինծի ինկած բաժինը իրապէս ասլ-

րելու բախտն է... և, այդ բաժինը, վերջապէս, լիովին շնչելու ծարաւը Մէկ խօսքով յարութեան լայն չունջ մըն է...

Սիւլէրան.— Եթէ քեզ չարաբեցի, մարտիրոսացուցի, գոնէ իրաւունք ունիմ պողալու թէ անդալաբար իսկ, դահիճ մը չեմ եղած բնաւ: Դաժան եմ, կ'ընդունիմ: Անշուշտ, խիստ ալ եղած եմ, բայց քեզի հանդէպ ունեցած յարգանքս նուիրական բան մը ունէր: Ես համակ հաւատարմութիւն էի և դուք իմ միակ սէրս էիր:

Քլարիս.— Հաճառակը չեմ պնդեր: Այսօր իսկ, երբ բոլոր օրէնքներուն համեմատ, ես դարձած եմ ճշմարիտ մեղապարտ մը քեզի հանդէպ, կ'ընդունիմ թէ դուք-ո՛չ մէկ վճռական առիթ մը տուած ես ինծի, քեզի դէմ: Շարունակ խտաբարոյ և հետեւաբար ինձմէ գերադաս եաղծ ըլլալը միայն աչքիս կը զարնէ: Այո՛, հոս իսկ պարզուած տեսարանի մը ամօթը, և քեզի հանդէպ անկեղծ յարգանք մը, ահա այն վերջին զգացումները զորս հետս կը տանիմ:

Սիւլէրան.— Վայրկեան մը: Պէտք է ըսեմ թէ քուկինեւրուդ բով, ես ալ կ'ընդունիմ ունեցած և ըրած ըլլալ որոշ յանցանքներ:

Քլարիս.— Ձգենք ատիկա:

Սիւլէրան.— Ո՛չ... Քիչ տուջ կրկին տմարդիօրէն վարուեցայ հետդ, յայտարարելով թէ քեզի կ'իյնար գանգառները կանուխէն պարզել ինծի: Ուղղակի իմ պարտականութիւնս էր քննել քու դիմագծին շատ անգամ արտայայտած վիշտերը: Իմ պարտքս, իմ պաշտօնս էր, ինքեւ բերաբար, հասկնալ այն բոլորը զոր չէիր խօսեր վեհերոտ հպարտութիւնով մը, գեղեցիկ փափկանկատութիւնով մը:

Քլարիս.— Կ'աղաչեմ: Խնայէ այդգեղեցիկ խօսքերը, որովհետեւ անոնք նուազ հաստատուն պիտի դարձնեն քայլերս բաժնուած միջոցիս:

Սիւլէրան.— Իրարմէ բաժնուիլ... Այդ բանը միայն դուն կը խորհիս:

Քլարիս.— Քեզ նախատող կիներ հեռացնելով քենէ, ես կ'ընծայեմ այն ինչ որ քեզի պէս մարդ մը պէտք է աւելի քան փափաքելի նկատէ:

Սիւլէրան.— (Պարտուած զայրոյթով մը) Ճշմարիտը ըսելով ես չէի կարծեր որ՝ փշրուած երջանկութիւններու մէջ, մարդ կարեւորութիւն կ'ընծայէ մնացած փշուրներուն զորս կը փափաքի ժողովել: Ահա թէ ուր հասայ ես հիմա: Ես այդ ապուէները միայն ունիմ և այդ դժբախտութեան մէջ կը չարաբարուիմ: Կը խորհիմ... Կը խորհիմ նորէն կեանքս վերաշինել քեզի հետ:

Քլարիս.— Ո՛հ ինչ կ'ըսես... Լսեցիր ինձմէ որ երջանկու-

թիւնը ինձ կը յայտնուի քենէ դուրս, քենէ հեռու, կը կրկնեմ քեզի թէ ես ատոր պէտք ունիմ, կ'ուզեմ զայն ունեցած ըլլալ, կ'ուզեմ ունենալ:

Սիպէրան.— Այո՛, այդ խօսքերը ականջներուս մէջ կը թնկան: Եւ սակայն, հպարտութիւնս արիւնոյ ձիրաններուն տակ, ես կը զգամ թէ կրկին կը սիրեմ քեզի: Սարսափելիօրէն կը սիրեմ քեզ: Միշտ պիտի սիրեմ քեզ:

Քլարիս.— Ո՛հ. . .

Սիպէրան.— Այսքան երկար տարիներէ ի վեր տառապէս գոյութեանս կէտը ըլլալէդ վերջ, ես չեմ կրնար հիմա քեզ իմ անձէս բաժնել: Չեմ կրնար. . . Չեմ կրնար:

Քլարիս.— Բայց չե՞ս յիշեր ըսածներս որոնք անդամանելի բան մը ըլլին մեր միջև: Ի՞նչ կ'ուզես վերահաստատել: Քեզի համար, ան-յայտացած է ամէն տեսակ պատրանք: Ո՛ւր պիտի գտնես այն նուիրա-կան ուխտերը որոնք վստահութեան շուքը պիտի տան քեզի, իմ վրաս:

Սիպէրան.— Քանի որ պիտի չմեկնիս այս տեղէն, երկուքս ալ պիտի դիտանք ատոր իրական նշանակութիւն մը տալ: Գալով ինձի, ես ամբողջովին պիտի նուիրուիմ այս նոր դաշնագիրը լիովին գործադրելու:

Քլարիս.— Ո՛հ, կ'աղաչեմ, ո՛չ, ո՛չ: Մի՛ պահանջեր ինձմէ որ կրկին ստիպուիմ անձս փակել կեանքի մը մէջ որուն դուռը բացի:

Սիպէրան.— Ինչ որ ալ ըլլայ, դուն փոխարէնը ըրիր ինձի: Ես յաւիտեան այդ բանը աչքիս առջև պիտի ունենամ և անով չարաչար-օրէն ինքզինքս պիտի սրբազրեմ: Մինչև ո՞ւր պէտք է խօնարհիմ սիրտդ շարժելու համար: Ո՛չ մէկ բան արժէք պիտի ունենայ ինձի համար, ո՛չ ազատութեան, ո՛չ իսկ հեծկառութեան:

Քլարիս.— Ա՛խ, կամբիս փափաքած ազատութիւնը մի՛ ար-գիլեր:

Սիպէրան.— (Հեծկոյտով) Չեմ կրնար սէր հայցել: Բայց երբ տառապանքս և ահողջ մարմնովս դողդալա տեսնես, ես կը կար-ծեմ որ քու մէջդ պիտի ծնի, արդարութիւնը, գթութիւնը:

Քլարիս.— Չգիտեմ. . . չգիտեմ. . .

Սիպէրան.— Կամապաշտ մը ըլլալուս համար, միթէ՞ արդար է որ ես մատնուիմ սեւ մեղրութեան, լքումին, տարիքիս առթած ծիծաղե-լիութեան, հրապարակային անպատուութեան, վերջապէս այն բոլորին, որոնց դէմ անմիջական մահով միայն կրնամ ծառանալ:

Քլարիս.— (Անձնասպանութեան այդ սպառնալիքէն զարհու-րելով) Ա՛խ, այո՛, այդ բանը կայ:

Սիպէրան.— Եթէ այդքան դառնութիւններու և աղարտանք-ներու արժանի եղայ, գոնէ, հիմայ, քաջութիւնն ունեցիր խօսքերդ կրկնե-

լու. . . Ըսէ՛ զանոնք, կրկնէ՛ վերջին անգամ՝ մը: Այդպիսով ամէն ինչ պի-տի վերջանայ:

Քլարիս.— Իրաւունք ունիս. . . Չեմ կրնար. . . պահէ՛ զիս:

Սիպէրան.— Ա՛հ. . . Որոշեցիր:

Քլարիս.— (Հաստատական նշանէ մը վերջ) Յանցանքս պի-տի քաւեմ: (Կ'արտաստէ):

Սիպէրան.— Քլարի՛ս:

Քլարիս.— (Խեղդուկ ձայնով մը) Ալ մի՛ խօսեցներ զիս:

Սիպէրան.— Պիտի ուզէի ըսել. . .

Քլարիս.— Ալ մի՛ խօսիր. . .

Սիպէրան.— Ուշադրութիւն: Ահա Տօնսիէնը:

ՏՅՍԱՐԱՆ 2.

Քլարիս, Սիպէրան, Տօնսիէն

(Տօնսիէն ներս կը մտնէ մեջքեղի դռնէն)

Տօնսիէն.— Աճապարեցի գալ: (Սիպէրանին) Խնդիրը ուզա-ծիդ պէս առաջ գնաց:

Սիպէրան.— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես ատով:

Տօնսիէն.— Յաջողեցայ գտնել փաստաբանը՝ որուն խորհուրդ հարցնելու գացեր էի:

Քլարիս.— Ա՛հ, բարեկամս, չեմ յուսար որ Աննային դէմ պի-տի շարունակէք վրէժխնդիր ըլլալ: Անիկա չարածձի և հրապուրիչ արա-րած մըն է, որ չկրնար ինքզինքը կառավարել մեծ փոփոխութիւններու մէջ: Եթէ ձեր ծոցէն դուրս նետէք զինքը, ի՞նչ պիտի ընէ անիկա, կը հարցնեմ ձեզի:

Տօնսիէն.— Քանի որ ան սիրահար մը ընտրեր է, թող եր-թայ անոր քով, թող ամուսնանայ անոր հետ:

Սիպէրան.— Դիւրին է խօսիլ:

Տօնսիէն.— Գաղափարը քուկդ է:

Սիպէրան.— Կ'ընդունիմ: Բայց, ամէն բանէ առաջ, պէտք է որ նախ ամուսնալուծութեան արտօնութիւնը ունենաս դուն:

Տօնսիէն.— Ես վստահ եմ հիմա որ քանի մը շաբթուան ըն-թացքին պիտի կարենամ այդ արտօնութիւնը ստանալ, հակառակ կողմին տալիք համամութեան վրայ:

Սիպէրան.— Կլնդ, հիմա, որոշումը փոխեց: Համամիտ չէ:

Տօնսիէն.— (Փոխէ ի փոխ, այգեորով զանոնք կը քննէ) Ո՞վ անոր միտքը փոխեց:

Քլարիս.— Ես անոր հետ երկարօրէն տեսակցեցայ: Իր այսօրուան սխալը ոչ անցեալ ունեցած է և ոչ ալ շարունակութիւն պիտի ունենայ: Իսկ դուք՝ պիտի չ'ուզէք անշուշտ որ մէկ օրուան մէջ անիկա յաւիտենապէս կորսուած զգայ ինքզինքը:

Տօնսիէն.— Բայց դուք կորսուած կնոջ մը տեղ պիտի դնէք զինքը:

Քլարիս.— Ո՞վ ըսաւ ատիկա:

Տօնսիէն.— Ձեր ամուսինը ինծի պատուիրեց թէ, զիւքը բովէս չհեռացնելու պարագային, դուք պիտի խզէիք անոր հետ ունեցած ձեր բոլոր յարաբերութիւնները: (Սիպերանին) Դուն չըսիր ինծի ատիկա:

Սիպերան.— Այո՛, բայց խօսքս ետ կ'առնեմ:

Տօնսիէն.— Ի՞նչ. . . Կի՞նդ է որ միտքդ փոխեց:

Սիպերան.— Այո՛:

Տօնսիէն.— Բնական է որ այդ բանը իմ հայեցակէտերուս վրայ կ'ազդէ: Բայց չեմ կրնար ականջի ետեւ նետել այն բոլոր խօսքերը՝ զորս, դուն, այս առաւօտ, ըսիր ինծի, այստեղ խոյ: Խտտօրէն՝ դուն բռնելիք ճամբաս կը գծէիր ինծի, ըսելով թէ՝ եթէ պատահէր որ մէկը կ'ինդ ձեռքէդ առած ըլլար, դուն արիւնի ծարուր պիտի զգայիր:

Սիպերան.— Աւանդութեամբ, սկզբունքով մարդ այդպէս կ'երևակայէ, և առհաւօրէն կ'ականկալէ զայն: Բայց երբ ինչորէն մօտէն քննես, կը տարուիս խորհելու թէ՝ ի՞նչ կը նշանակէ սպաննել, ի՞նչ կը նշանակէ մենամարտիլ, քանի որ այդ բանը պիտի չկարենայ մենէ գողցուածը մեզի բերել:

Տօնսիէն.— Բայց, չէ՞ որ դուն, այս առաւօտ կ'ուզէիր որ Բալայը մենամարտի հրաւիրեմ:

Սիպերան.— Ել մի՛ արտասաներ այդ անունը: Ժամեր առաջ, ես պարտք համարեցի ինծի, բու տեղդ իրեն դէմը ելլել: Ես այստեղ ունիմ նամակ մը որով իմ հրամանիս անսալով, ան կը խնդրէ ասկէ չորս հազար միլոն հեռու տեղ մը փոխադրուիլ: (Քլարիսին դառնալով) Այնպէս չէ:

Քլարիս.— Այո՛:

Սիպերան.— (Չանգալը զարնելով) Մինչև որ իր երթալիք տեղը որոշուի, անիկայ վարուած է այս տունէն: Ո՞չ ոք պիտի տեսնէ զինքը այստեղ: (Խօսքը ներս մտնող ծառային ուղղելով) Թղթատար ինչ յանձնէ ասիկա: (Ծառան դուրս կ'ելլէ) Կարգադրուեցաւ:

Տօնսիէն.— Բայց այդ բանը կնոջս և իմ միջև եղածը չկարգողէր: Ամէնէն աւելի դուն պէտք է հասկնաս ասիկա, քանի որ դուն միեջիւր զիս ուղղութեան մը մէջ ուր, զժրախտաբար, քեզ տյալս չեմ գտներ:

Սիպերան.— Շուտով արտայայտուելու արդիւնքն է:

Տօնսիէն.— Ես վարժուեցի էի վերջապէս, գաղափարներուդ մէջ քեզ շարունակ անխախտ տեսնելու: Յանկարծ՝ ահա, դուն քեզ կը հակասես այնպիսի զիւրիւթիւնով մը որ զիս կ'ապշեցնէ:

Քլարիս.— Այս վայրկեանիս միայն ձեզի ըսուածը ճշմարիտ է: Մտիկ ըրէ՛ք, համոզուեցէ՛ք:

Տօնսիէն.— Կ'ընդունիմ թէ Սիպերանին սկզբունքները ազդեցիկ են վրաս: Մարդկային յարգանքն ալ, խելոյն, խելզել տուաւ ինծի օճախըս չմարելու ներքին փափաք մը:

Քլարիս.— Ուրիմն ձեզի կը մնայ ձեր փափաքին վերադառնալ. . .

Տօնսիէն.— Այո՛, ձիշդ է, բայց, երկարօրէն խորհելէ վերջ, ես կը կարծեմ որ ներումն ալ խղումի՛ն չափ տաժանելի է. . . Ամէն օր՝ դէմդ ունենալ կ'ինդ, և յետոյ խորհիլ, տեսնել. . .

Սիպերան.— (Ձրագործին Քլարիսին դառնալով) Դուն պատասխանէ. . . դուն պատասխանէ:

Քլարիս.— (Տօնսիէնին) Դուք վերագտած պիտի ըլլաք ձեր կինը, ի զին ձեր անվերջ տառապանքին և վեռնկտուած զգացումներուն: Եւ անիկա, այս անգամ, ձեր բով պիտի գտնէ, ճշմարտապէս, աւելի պարտաւորիչ իրաւունքներ քան այն օրը ուր զինքը ձեր կեանքին ընկերը ըրած ըլլալնուդ համարհարսանեկան ուրախութիւնը միայն ունէր: Բարութեան դէմ մի՛ պաշտպանէք ինքզինքնիդ, այլ օգնեցէք որ շուտով մոռցուի օրուան մը յիմարութիւնը: Ձեռնառ եղէք և պիտի չզղջաք, ես տպահով եմ այդ մասին: Հաւատացէք ինծի, կ'ըսեմ, հաւատացէք ինծի:

Սիպերան.— (Յուզուած) Հաւատան, հաւատան ըսածին:

Տօնսիէն.— Ի՞նչ ըսեմ, երբ սիրտս կը շօշափեմ. . . երբ աչքերուս տուջ կը պտտկերացնեմ այն տարիները, ուր կ'ինս ինձ համար երջանկութիւնն իսկ էր. . .

Քլարիս.— Խորհեցէք թէ ի՞նչ անհամբերութիւնով ան ձեր վճռին կը սպասէ:

Տօնսիէն.— Թող ան իր զղջումը աղաղակէ և ես պիտի ջանամ այդ զղջումին հաւատք ընծայել: Եւ յետոյ ճամբորդութիւններ. . . ճամբորդութիւններ. . . Ես ատով պիտի գտնեմ անշուշտ հանդարտութիւնը, սե յիշատակներուն մարիլը. . . Օր մըն ալ, դուք վերստին պիտի

տեսնէք իմ մէջս այն ամուսնոյն տիպարը, որ համոզուած է թէ կինը
ուրիշին թուերուն մէջ եղած ատենն իսկ, իրմէ ուրիշը չէ սիրած երբէք՝
Քլարիս.— (Նեղուած) Շնորհ ըրէք...

Տօնսիէն.— (Սիպերանին) Եւ դուն պիտի ծիծաղիս իմ
վրաս, այնպէս չէ՞:

Սիպէրան.— Ո՛չ:

Քլարիս.— (Տօնսիէնին) Կ'աղաչեմ... մի՛ ուշանաք ձեր
կնոջը քով փութալու:

Տօնսիէն.— Ճակատազիրս է եղեր... կ'երթամ... կ'երթամ:
(Զախակողմէն դուրս կ'ելլէ)

ՏԵՍԱՐԱՆ Դ.

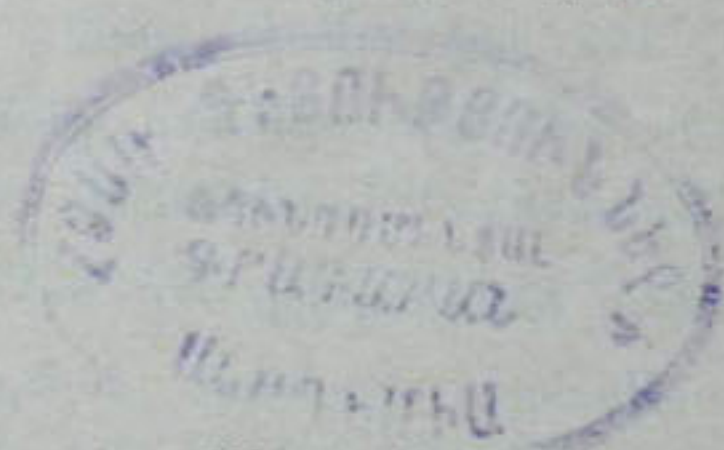
Քլարիս, Սիպէրան

Սիպէրան.— (Շարժուածելով Տօնսիէնին կը հետեւի) Երէկ...
ես զինքը ծաղրելի և գծուծ մ'արդու մը տեղը պիտի գնէի:

Քլարիս.— Լաւագոյն էիր, երէկ...

Սիպէրան.— Երէկ՝ ես ինքզինքս այսօրուընէ նուազ կը ճանչ-
նայի...

Քլարիս.— (Խոնարհաբար) Ո՛վ կը ճանչնայ ինքզինքը:

ԳԱՍ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0006239

17 II
21474